

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA
HİZMET TESPİTİ DAVALARINDA
İSPAT SORUNU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin KONAK

2100008327

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ender DEMİR

OCAK 2024

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA
HİZMET TESPİTİ DAVALARINDA
İSPAT SORUNU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin KONAK

2100008327

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ender DEMİR

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Nurşen CANIKLIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin Taşdemir

OCAK 2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1

HİZMET TESPİTİ DAVASININ TARAFLARI, KONUSU, AMACI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

I-HİZMET TESPİTİ DAVASININ TARAFLARI	4
1.Genel Olarak	4
2.Davacı Taraf	7
a)Sigortalı.....	7
b)Hak Sahipleri.....	8
c)Sendika.....	9
3.Davalı Taraf	10
a)Genel Olarak.....	10
b)Asıl İşveren ve Alt İşverenin Taraf Sıfatı.....	12
c)Gerçek Kişi İşverenin Ölümü.....	14
ç)Tüzel Kişi İşverenin Münfesihi Sayılması.....	16
d)Zorunlu Dava Arkadaşlığı Bulunan Durumlar.....	18
4.Kurumun Davadaki Rolü	21
II-HİZMET TESPİTİ DAVASINDA KONU VE AMAÇ UNSURU.....	24
1.Genel Olarak	24
2.Davanın Konusu	24
3.Davanın Amacı	25
III-HİZMET TESPİTİ DAVASININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	26

HİZMET TESPİTİ DAVASI YÖNÜNDEN DAVA ŞARTI

I-DAVA ŞARTI KAVRAMI	27
1.Genel Olarak	27

2.Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Yer Alan Dava Şartları	27
3.İş Mahkemeleri Kanunu’nda Yer Alan Dava Şartları	29
a)Arabuluculuk Dava Şartı.....	29
b)Kuruma Başvuru Dava Şartı.....	29
II-HİZMET TESPİTİ DAVASINDA DAVA ŞARTLARININ İNCELENMESİ	
.....	31

HİZMET TESPİTİ DAVASINDA İSPAT VASITALARI

I-İSPAT KAVRAMI VE İSPAT YÜKÜ	33
1.İspat Kavramı.....	33
2.İspat Yüğü.....	34
II-İSPAT VASITALARI.....	35
1-Genel Olarak.....	35
2.Belge ve Senet	37
a)Resmi Kayıtlar.....	40
b)Puantaj Kayıtları ve Ödeme Belgeleri.....	42
c)Kurum Müfettişi veya Denetmeni Tarafından Tanzim Edilen Tutanaklar ve Diğer Belgeler.....	43
ç)İşçilik Alacaklarının Tazminine İlişkin Davada Verilen Kesin Hüküm.....	46
3.Bilirkişi İncelemesi	49
a)Genel Olarak	49
b)Hizmet Tespiti Davasında Bilirkişi Delilinin Önemi ve Konuya İlişkin Yargıtay Uygulaması	51
4.Keşif	52
a)Genel Olarak	52
b)Hizmet Tespiti Davasında Keşif Yapılabilecek Durumlar ve Konuya İlişkin Yargıtay Uygulaması	53
5.Tanık İfadesi	55
a)Genel Olarak.....	55
b)Hizmet Tespiti Davasında Tanık İfadesinin Önemi.....	58
c)Konuya İlişkin Yargıtay Uygulaması ve Yüksek Mahkeme’nin Tanık Beyanları Yönünden Benimsediği Temel İlkeler.....	59

HİZMET TESPİTİ DAVASINDA NİHAİ HÜKÜM

I-DAVANIN SONA ERMESİ	64
1.Genel Olarak	64
2.Davanın Tamamen veya Kısmen Kabulü	65
3.Davanın Reddi	68
II-DAVANIN KONUSUZ KALMASI VE AÇILMAMIŞ SAYILMASI	72
1.Davanın Konusuz Kalması	72
2.Davanın Açılmamış Sayılması.....	74
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA.....	80

KISALTMALAR

APHB	: Aylık Prim ve Hizmet Belgesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İMK	: İş Mahkemeleri Kanunu
İst.	: İstanbul
K.	: Karar
Kurum	: Sosyal Güvenlik Kurumu
m.	: madde
s.	: sayfa numarası
SSGSSK	: Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
SSIY	: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği
STİSK	: Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

ÖZET

Sosyal Güvenlik Hukuku, çeşitli yasal düzenlemeler çerçevesinde hukuk âleminde yer almakla birlikte, niteliği itibariyle anlaşılması güç ve bir o kadar da karmaşık mevzuat düzenlemesi içermektedir.

Uygulamada belki de en sık olarak karşılaşılan temel problem, kayıt dışı istihdam nedeniyle ortaya çıkan ve kişilerin sosyal güvenlik hakkından yararlanmasına engel olan sigortasız çalışma olgusudur. Bu temel problemin giderilmesi için hizmet tespiti davaları yaygın olarak ikame edilmekte ve davadaki usûl, mevzuattan ziyade Yüksek Mahkeme içtihatları ile belirlenmektedir.

Hizmet tespiti davaları, diğer tespit davalarından farklı olarak kamusal niteliği yoğun olan ve ispat sorununun giderilmesinde çözümün uygulamaya bırakıldığı bir dava türüdür. Bu nedenle, ispat sorununun çözümü için hangi hukuki ispat vasıtalarından yararlanılması gerektiği önem arz etmektedir.

Çalışmamızda, Yargıtay kararları ışığında hizmet tespiti davalarında ispat sorunu ele alınacak olup kişilerin Anayasa ile güvence altına alınan sosyal güvenlik hakkına adil bir yöntem ile yürütülen yargılama neticesinde kavuşması için uygulamada nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin kanaatimiz açıklanacaktır.

ABSTRACT

Although Social Security Law is included in the legal realm of various legislative frameworks, it ultimately includes executive power and complex legislative regulation.

In practice, perhaps the most common main problem is the phenomenon of non-coverage work, which occurs due to unregistered employment and prevents the user from benefiting from the right to social security. In order to maintain this basic problem, service determination cases are widely substituted and their duration from the procedural legislation in the case is determined by the Supreme Court case law.

Service determination cases, unlike other determination cases, are a form of litigation that is concentrated in commercial areas and is maintained in the custody of evidence. For this reason, it is important which legal evidence tools should be used for the solution of the power of proof.

In our study, it will be clear that the person who does not have the problem of evidence in obtaining the Supreme Court decisions and service preservation cases will be able to take the content of the file into the scope of preservation with a fair method of social security proceedings, which is guaranteed by the Constitution.

GİRİŞ

“Usulün Esasa Tekaddüm Etmesi İlkesi” hukuk yargılamalarında ispat sorununun çözümünde önem arz etmektedir. Zira, Medeni Usul Hukuku, kanunun belirlediği şekil kurallarına sıkı sıkıya bağlı olarak şekillenmiştir.

Usulün esastan önce gelmesi, bir uyuşmazlığın esastan önce uyuşmazlık ile ilgili usul hükümlerinin doğru bir şekilde uygulanmasını ifade etmektedir. Esas uğruna usulün feda edilmesi düşünülemeyecektir. Zira çalışmamızın odak noktasında yer alan Yüksek Mahkeme içtihatlarında da, usule ilişkin sürecin sağlıklı işletilmeden esasa geçilmesinin, uyuşmazlığın çözümünde etkili olmayacağı açıkça ifade edilmektedir.

Usul hükümlerinin yasaya uygun olarak işletildiği uyuşmazlıklarda, esasa yönelik ispat sorunu da daha kolay çözülecektir. HMK, ispat vasıtalarını tahdidi olarak saymış ve uyuşmazlığın türüne göre hangi delillerin ispat sorununu gidermede ve uyuşmazlığın esastan çözümünde etkili olduğuna dair yorumu, genel olarak uygulamaya bırakmıştır.

Usule ilişkin olarak buraya kadar yapılan açıklamalardan sonra, esasa yönelik değerlendirmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için “sosyal güvenlik” kavramını irdelemekte fayda bulunmaktadır. Sosyal güvenlik kavramının, herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımla olmamakla birlikte, genellikle sosyal güvenlik politikaları ve sosyal güvenlik sistemlerini de dahil edecek şekilde incelendiği görülmektedir¹.

Adaletin ve sosyal eşitliğin tesisine yönelik ikinci kuşak haklar içerisinde önemli bir yere sahip bulunan “sosyal güvenlik hakkı” ise devlete, saygı gösterme, koruma ve gereğini ifa etme olarak üç temel yükümlülük getirir². Bu yükümlülüklerden, “devletin sosyal güvenlik hakkının gereğini ifa etmesi yükümlülüğü” yadsınamaz öneme sahiptir. Sosyal güvenlik hakkının yasal dayanağı ise, “*Herkes sosyal güvenliğin hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliğin sağlanmasını gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.*” madde metnini içeren

---

¹GÜZEL, Ali, OKUR, Ali Rıza, CANIKLIOĞLU, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2021, s.3.

²ALGAN, Bülent, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s.83.

Anayasa'nın 60.maddesidir. Bu nedenle, vazgeçilemez ve devredilemez nitelikte bir sosyal hak olan sosyal güvenlik hakkı anayasal güvence ile teminat altına alınmıştır³. Sosyal güvenlik hakkının devlet tarafından herkes için eksiksiz olarak yerine getirilebilmesi için yasal, yönetsel, bütçesel, yargısal ve diğer önlemlerin alınması gereklidir⁴.

Sosyal güvenlik hakkının yargısal önlem alınarak tesis edilmesinde büyük bir öneme sahip olan hizmet tespiti davaları, niteliği itibariyle müspet tespit talebi içermektedir. Bu tür davalarda, kural olarak çalıştığı dönemde sigortalı olması gereken çalışanın, sigortasız bir şekilde çalıştığı/çalıştırıldığı dönem yönünden Kurum kayıtlarının düzeltilmesi ve Anayasal güvence ile teminat altına alınan kişilerin sosyal güvenlik hakkına kavuşması hedeflenmektedir.

Kısaca bu davanın davacısı, sosyal güvenlik hakkına erişmek isteyen ve sigortalılık kayıtları eksik bildirilen işçidir. Davalı, sigorta bildiriminde bulunmayan veya eksik sigorta bildirimine neden olan işverendir. Kurum ise, davada taraf olmayıp 6552 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik neticesinde fer'i müdahil olarak davada yer almaktadır.

Diğer hukuk yargılamalarının birçoğunda geçerli bulunan "Taraflarca Getirilme İlkesi" ve "Taleple Bağlılık İlkesi" bu davalarda uygulanmamaktadır. Zira, çalışmamızda detaylı olarak ifade edilecek yerleşik içtihatlarla göre, bu davaların diğer davalarda ayrı olarak kamusal niteliği ağır basmaktadır.

Bunun doğal bir sonucu olarak "Re'sen Araştırma İlkesi" yoğun bir şekilde uygulanmakta, hatta bu ilke gereği mahkemece tarafların bildirdiği delillerden bağımsız olarak araştırma yapılmaması hali, mutlak bozma nedeni olarak sayılmaktadır. Bununla birlikte, HMK'nın ön gördüğü "İddia ve Savunmanın Genişletilmesi Yasağı" ve delillerin ön inceleme evresine kadar bildirilmesine dair yasal zorunluluk da uygulama alanı bulmamaktadır.

Kamusal niteliği göz önüne alınarak kişilerin sosyal güvenlik hakkına kavuşmasının sağlanması adına genel usul hükümlerinden farklılaşan yargılama

---

³CANİKLİOĞLU, Nurşen, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Avrupa Sosyal Şartı Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Legal Yayınevi, İstanbul 2011, s.183

⁴ALGAN, s.83.

usulü, genel olarak adil bir çözüm sunmak ile birlikte, esas itibariyle hukuk yargılaması niteliğinde olan ancak tıpkı ceza yargılaması gibi re'sen araştırmanın yapılması bir takım olumsuzluklara da neden olabilmektedir.

Örneğin, re'sen araştırmanın sınırının her dosyada net olarak belirlenmesinin mümkün olmaması nedeniyle yargılamaların uzun sürmesi ve verilen kararların bozma oranının yüksek olması usul ekonomisi ilkesine ve adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil etmektedir.

Bu gibi olumsuz durumların önüne geçebilmek adına, yasal mevzuat ve yerleşik içtihatlar uygun olarak muhakeme sürecinin yürütülmesi ve kişilerin Anayasa ile teminat altına alınan sosyal güvenlik haklarına erişiminin makul sürede sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Buraya kadar yapılan genel açıklamalardan sonra çalışmamızın bölümlerini belirtmek isteriz. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, hizmet tespiti davalarının tarafları, amacı, konusu ve hukuki niteliği hakkında bilgi verildikten sonra ikinci bölümde hizmet tespit davalarının şartları incelenecek; üçüncü bölümde, çalışmanın özünü oluşturan hizmet tespiti davalarında ispat vasıtaları izah edilecektir. Burada, ispat sorununun giderilmesinde Yüksek Mahkeme'nin güncel ve yerleşik içtihatları ile yasal mevzuat birlikte irdelenecektir. Dördüncü ve son bölümde ise, davanın sona ermesine ilişkin değerlendirme yapılarak sonuç bölümünde konu hakkındaki düşüncelerimize yer verilecektir.

HİZMET TESPİTİ DAVASININ

TARAFLARI, KONUSU, AMACI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

I-HİZMET TESPİTİ DAVASININ TARAFLARI

1.Genel Olarak

Uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan dava, bir kişinin hakkının ihlal edilmesi, tehlikeye girmesi veya haksız talebe maruz kalınması halinde mahkemeye müracaat ederek hukuki korunma talep etmesidir⁵. Yasa koyucu tarafından dava türleri, tahdidi olarak, HMK'nın 105 ve devamı maddelerinde tanımlanmıştır.

Genel olarak; eda davası, tespit davası ve inşai dava olmak üzere 3 tür dava bulunmaktadır. Çekişmeli yargı işinin konusunu oluşturan davada iki taraf bulunmaktadır. Bunlardan ilki, hukuki korunma talep eden davacı, ikincisi ise aleyhine dava ikame edilen davalıdır.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden hizmet tespiti davaları, adından da anlaşıldığı üzere tespit davası niteliğindedir. HMK'nın 106. maddesine göre tespit davası ile bir hakkın ya da hukuki ilişkinin varlığı veya yokluğu yönünden tespit yapılması talep edilebileceği gibi bir belgenin sahte olup olmadığının da belirlenmesi talep edilebilir.

Tespit davası kendi içerisinde, müspet (olumlu) ve menfi (olumsuz) tespit davası olmak üzere iki alt başlıkta incelenebilir. Müspet tespit davası ile taraflar arasındaki hukuki ilişkinin varlığının tespiti talep edilir. Menfi tespit davasında ise, davalı tarafça iddia olunan hukuki ilişkinin var olmadığının tespiti talep edilmektedir⁶.

---

⁵KURU, Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s.205.

⁶KURU, Baki, İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s.11.; BUDAK, Ali Cem, KARAASLAN, Varol, Medeni Usul Hukuku, 2.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.136; ERCAN, İsmail, İstinaf Sistemine Göre Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Oğul Matbaacılık, İstanbul 2016, s.196.

Tespit davası ikame edebilmenin ön koşulu, davanın açılmasında hukuken korunmaya değer ve güncel bir menfaatin bulunmasıdır⁷. Kanunda sayılan bir takım durumlarda ise bu durum istisna tutulmuştur.

Öte yandan, davanın ikame edilmesinde hukuki yararın bulunması, HMK'nın 1114/1, h maddesi gereği, bir dava şartıdır. Bu nedenle yargılamanın her evresinde mahkeme hâkimi tarafından re'sen dikkate alınmalıdır.

Hukuki yararın bulunmasının en temel koşulu ise, dava ile hak talebinde bulunan davacının, hakkına kavuşabilmesi için mahkemeye ihtiyaç duymasıdır⁸. Kumar borcundan dolayı olan alacak talebinde olduğu gibi eksik borç nedeniyle mahkemeye müracaat edilmesinde ya da henüz müeccel olan bir borçtan dolayı dava ikame edildiğinde, davacının hukuki yararından söz edilemeyeceğinden, davanın usulden reddi gerekecektir⁹.

Davanın tarafları incelenmeden önce taraf ehliyeti ve dava ehliyetinin ne olduğu üzerinde durmak gerekir. Buna göre taraf ehliyeti, kişinin sağ ve tam doğumu ile başlamaktadır. Cenin de, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan itibaren taraf ehliyetini haiz olacaktır (TMK m.28/2; HMK m.50).

Dava ehliyeti ise, bir kimsenin kendisi ya da yetkili kıldığı temsilcisi vasıtasıyla davayı takip edebilme ve usulü işlemleri yapabilme yetisini ifade etmektedir. Medeni hukukta yer alan fiil ehliyetinin, medeni usul hukukundaki

---

⁷Dava açıldıktan sonra güncel hukuki yararın ortadan kalkması halinde izlenilmesi gereken hukuki prosedüre ilişkin bkz. Y.10.HD'nin 05/07/2023 tarihli ve 2023/6946 E. – 2023/7521 K. sayılı ilamı; “...Dava açıldıktan sonra meydana gelen bir olay nedeniyle dava konusunun ortadan kalkması; eş söyleyişle tarafların, davanın esası hakkında karar verilmesinde hukuki yararının kalmaması halinde, bu olayın hükümde göz önüne alınması ve Mahkemenin, davanın konusuz kalması nedeniyle esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir...”

⁸**KURU**, Baki, Dava Şartları (Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan), Ankara 1964, s.109- 147; **GÜZEL/ OKUR/CANİKLİOĞLU**, s.303; **ERCAN**, s.197.

⁹**PEKCANITEZ**, Hakan, Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.924; **BUDAK/KARAASLAN**, s.137.

yansımasına dava ehliyeti denmektedir¹⁰. Bu nedenle, fiil ehliyetini haiz olan tüm gerçek ve tüzel kişilerin tam dava ehliyetinin bulunduğu söylenebilir¹¹.

Ayırt etme gücü bulunmayanların fiil ehliyetinden tam yoksunluğu olduğundan bu kişilerin dava ehliyeti de olmayacaktır. Bu kişilerin taraf olması gereken davalarda kanuni temsilcileri tarafından temsil edilmesi gerekmektedir¹².

Kısıtlıların ve ayırt etme gücünü haiz küçüklerin ise, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımına ilişkin davalarda, Sulh Mahkemesince bir meslek veya sanatın icrası izni verilen vesayet altındaki kimse, bu meslek ve sanatın gereği olarak yaptığı işlemlerle ilgili alacak ve borçları için açılan davalarda ve tasarruf hakkı kendilerine bırakılmış veya kendilerine ait olan serbest mal ve alacaklar için açılan davalarda dava ehliyetine sahip oldukları unutulmamalıdır¹³.

Gerek taraf ehliyeti gerek ise de dava ehliyet dava şartı olarak sayıldığından, taraflarca bu durum ileri sürülmemiş olsa dahi re'sen nazara alınmalıdır(HMK m. 114/1,d).

---

¹⁰PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, ÖZEKES Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2008, s.207; ERCAN, s.142; BUDAK/KARAASLAN, s.97.

¹¹KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.216; ERCAN, s.143.

¹²KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 217; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.208.

¹³İcra edilen meslek ve sanatın icrasından kaynaklı uyumsuzluklarda, ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılara yapılan tebligatın usulsüz olmadığına ilişkin bkz. Y.9.HD'nin 05/10/2020 tarihli ve 2017/16674 E. – 2020/10403 K. sayılı ilamı; “...Tebligatın muhataba yapılabilmesi için, muhatabın medenî hakları kullanma ehliyetine, kısaca fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Fiil ehliyetine sahip olmayan kişilere tebligat yapılamaz. Bu durumda tebligatın kanunî temsilciye yapılması gerekir. Ancak bir meslek veya sanatla uğraşan ve ayırt etme gücüne sahip küçükler veya kısıtlılar, bu meslek ve sanatın icrasından doğan borçlardan bizzat sorumlu olduklarından, bu konuda kendilerine tebligat yapılması tebliği usulsüz ve geçersiz kılmaz...”.

2.Davacı Taraf

a)Sigortalı

Kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişiye sigortalı denir(SSGSSK m.3/1,6). SSGSSK'nın 4.maddesinde ise kimlerin sigortalı sayılanlar olarak değerlendirilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının "a" bendine göre, hizmet sözleşmesi ile bir ya da daha çok işveren nezdinde çalışan kişiler sigortalı sayılmaktadır.

Öte yandan, muhtarlar ile hizmet sözleşmesine tabi olmadan kendi adına bağımsız bir şekilde çalışanlardan, ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, tarımsal faaliyette bulunanlar da sigortalı sayılır (SSGSSK m. 4/1,b).

Sosyal güvenlik hukuku bağlamında sigortanın sağladığı hak ve sorumluluklar, fiilen işe başlanılan tarih itibarıyla ortaya çıkmaktadır¹⁴. Yüksek Mahkemece, sigortalılık başlangıcı bakımından salt işe giriş bildirgesi verilmiş olmasının yeterli olmadığı, bununlar birlikte Yasa'da öngörülen şekilde fiili çalışmaların da bulunması gerektiği açık ifade edilmektedir¹⁵.

İşveren tarafından çalıştırılan işçiler yönünden verilmesi zorunlu olan prim ödeme belgelerinin süresi içerisinde verilmemesi ya da noksan Kuruma ibraz edilmesi halinde uygulanacak müeyyide idari para cezasıdır(SSİY m.26/3). Kuruma bildirilmeyen sigortalıların sigortalılık tesciline yönelik tüm iş ve işlemler ise Kurum tarafından re'sen neticelendirilir(SSİY m.18).

Bu genel açıklamalardan sonra, hizmet tespiti davasında aktif husumet ehliyetinin kimde olduğunu irdelemek gerekmiştir. İşveren tarafından bildirilmeyen ve Kurumca da re'sen tespit edilemeyen sigortalının, sigortalı

¹⁴GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.174.

¹⁵Y.10.HD'nin 12/07/2023 tarihli ve 2023/7787 E. – 2023/7820 K. sayılı ilamı.

hizmetlerinin tespit ve tescilini isteme hakkı, bu hususta görevli iş mahkemelerine ikame edilecek dava ile mümkün kılınmıştır¹⁶.

Buna göre, kural olarak hizmet sözleşmesi ile çalışan kişiler, kanunen sigortalı sayılan kişiler ile işverene karşı iş görme borcunun işverene ait işyerinde gerçekleştiren kişiler bu davanın davacısı olabilir¹⁷. Kısaca, davacı taraf SSGSSK'nın 4/1,a. maddesi uyarınca sigortalı sayılanlardır¹⁸.

Davacı sıfatı tespit edilirken, davacının dava konusu edilen dönemde davalı işyerinde sigortalı sayılması gerektiği unutulmamalıdır. Zira, fiili çalışma iddiasının incelenebilmesi bu koşula bağlıdır¹⁹.

Son olarak belirtmekte fayda vardır ki, hizmet tespitine yönelik davanın ikame edilmesi için davacı tarafın Türk vatandaşı olmasına dair herhangi bir yasal zorunluluk olmamakla birlikte, 506 sayılı Yasa'ya tabi olan dönemlere ilişkin ileri sürülen davada, yabancı kimsenin uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmasının gerekli olup olmadığına göre hüküm tesis edilmelidir²⁰.

b)Hak Sahipleri

SSGSSK'nın 3/1,7. maddesinde hak sahiplerinin kim olduğu tanımlanmıştır. Buna göre, sigortalının veya sürekli iş göremezlik geliri ile malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı almakta olanların ölümü halinde, gelir veya aylık bağlanmasına veya toptan ödeme yapılmasına hak kazanan eşi, çocuğu ile ana veya babası hak sahibi kişiyi ifade eder.

Hak sahibi olanlar, muris tarafından ikame edilen hizmet tespiti davasında, murisin vefatı ile taraf olarak yer alabileceği gibi, murisin sağlığında

¹⁶GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.293.

¹⁷Y.HGK'nın 14/4/2004 tarihli ve 2004/21-226 E. - 2004/223 K. sayılı ilamı.

¹⁸GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.303; AKIN, Levent, Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısının Kişiler Açısından Kapsamında Yeni Gelişmeler, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt:1, Sayı:8, 2006, Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71781/1155049>, s.27.

¹⁹Y.HGK'nın 14/4/2004 tarihli ve 2004/21-226 E. - 2004/223 K. sayılı ilamı.

²⁰BEYLEM, Mahmut, Sigortalılık Tespit Davaları, Karahan Kitabevi, Adana 2018, s.16 vd.

buna ilişkin bir dava açmamış olması halinde de muris adına hizmet tespiti davası açabileceğinden dava şartı olan hukuki yarara sahiptirler²¹.

Zira müteveffa sigortalıya ait sigortalılık dönemi, prim gün sayısı ile toplam prim bedeli gözetilerek hak sahipleri adına, sigortalının vefatı ile, sağ iken destekte bulunduğu hak sahiplerinin karşılaşmalar muhtemel destek yoksunluğu riski gözetilerek²² yardım ve ödenekler ödenmektedir. Yüksek Mahkemece de bu durum gözetilerek hak sahibi eşin prime esas kazanç bedelinin tespiti davası açmakta hukuki yararının bulunduğu ifade edilmiştir²³.

Sigortalının ölümü ile birlikte Kurum tarafından hak sahiplerine ölüm aylığı, kız çocuklar yönünden evlenme ödeneği ve cenaze ödeneği gibi bir takım yardım ve ödenekler ödenmektedir. Bunun için bir takım koşulların yerine getirilmiş olması gerekir. SSGSSK'nın 32/2,a maddesine göre, müteveffa sigortalının asgari olarak 5 yıllık sigortalılık süresinin olması ve 900 prim ödeme gün sayısının olması gerekir. Görüldüğü üzere, hak sahibi olanların Kurum ile dolaylı olarak ilişkili olmalarına karşın sosyal sigortanın sağladığı yardımlardan faydalanma hakkı bulunmaktadır²⁴.

c)Sendika

STİSK'nın 26/2. maddesi uyarınca, yazılı müracaat halinde sendikaların, iş sözleşmesi ve çalışma ilişkisi nedeniyle meydana gelen haklar ve sosyal güvenlik hakları yönünden sendika üyesini ve hak sahibi mirasçıları temsilen dava ikame edebilir ve ikame edilen davalarda dava takip yetkisini haizdir. Yazılı başvurunun yeterli olmasının nedeni, sendika üyesi işçiler veya hak

---

²¹**ERBAŞ**, Coşkun, Hizmet Akdiyle Çalışanların Sosyal Sigortalar Kurumuna Bildirilmeyen Sürelerine İlişkin Tespit Davaları ve Yargılama Süreci, Kamu-İş Dergisi, Cilt:7, Sayı:3, 2004, Erişim:<https://www.tuhis.org.tr/pdf/7319.pdf>, s.3-4; Y. 10.HD'nin 03/11/2015 tarihli ve 2015/15549 E. – 2015/18445 K. sayılı ilamı.

²²**BEYLEM**, s.22.

²³Y. HGK'nın 25/05/1983 tarihli ve 1981/9-1157 E. – 1983/564 K. sayılı ilamı.

²⁴**DUMAN**, Barış, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Hizmetlerin Tespiti, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.82.

sahiplerinin noter kanalı ile vekaletname almanın getirdiği malî yükün önüne geçmektir²⁵.

Anılan madde hükmüne istinaden, sendika üyesi işçiler ile hak sahiplerinin sosyal güvenlik hukuku bağlamında sahip oldukları tüm hakların korunma yetkisi sendikalara da verilmiştir. Zira, sendikaya yazılı başvuru ile birlikte temsil yetkisi verilmektedir²⁶. Konfederasyon üyelerinin ise işçi statüsünde olmamaları nedeniyle bu haktan yararlanamayacağı düşünülmektedir.

3.Davalı Taraf

a)Genel Olarak

SSGSSK'nın 86/9. maddesine göre, davacı işçinin taraf olduğu hizmet sözleşmesi uyarınca çalışmasına rağmen sigorta yükümlülüğünün yerine getirilmemesi veya eksik yerine getirilmesi halinde, fiili çalışma ve hizmetlerin bittiği yıldan itibaren başlamak üzere, beş sene içerisinde yetkili ve (sosyal güvenlik hukukundan kaynaklı davalara bakmakla) görevli iş mahkemelerine başvurularak alınacak mahkeme ilamıyla çalışma olgusunun ispat edilmesi halinde, kararda belirlenen aylık gelir toplamı ile prim ödeme gün sayısı dikkate alınarak Kurum kayıtlarında gerekli düzeltmeler yapılacaktır.

Anılan madde uyarınca, davacı işçiye hizmet tespiti davası açabilme olanağı tanınmakla birlikte, davada pasif husumetin kime ait olduğuna yönelik herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir²⁷. Gerek öğretide gerek ise de yerleşik içtihatlarda hizmet tespiti davasının, sigortalı işçiyi çalıştıran işverene husumet yöneltilerek ikame edilmesi gerektiği kabul edilmektedir²⁸.

---

²⁵TUNCAY, Aziz Can, KUTSAL Burcu Savaş, Toplu İş Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015, s.123.

²⁶TUNCAY/KUTSAL, s.124.

²⁷Y.HGK'nın 03/05/2023 tarihli ve 2023/10-153 E. – 2023/420 K. sayılı ilamı.

²⁸ŞAKAR, Müjdat, Sosyal Sigorta Türleri Açısından Yargıtayın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, İstanbul 1993, s.192-193; OKUR, Ali Rıza, Sosyal Sigortalar Hukukunun Genel Hükümleri ve Primler Açısından Yargıtayın 2001 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul 2002, s.233.

Hizmet tespiti davasının yasal dayanağı SSGSSK'nın 86/9. maddesidir. Bu tür sigortalı hizmetlerin saptanmasına ilişkin davalar, sonuç itibarıyla sigorta primlerinin işverenden tahsilini ve kurum kayıtlarının düzeltilmesini de gerektireceğinden gerçek işveren ve kurum kayıtlarında işveren olarak görünen kişilerin de belirlenerek davaya katılmaları sağlanmalı, bu yöndeki işyeri bilgi ve belgelerine ulaşılması, bir başka anlatımla, davanın sübutu, kanıtlama yükümlülüğü ve verilen kararın infazı açısından, husumetin tüm işverenlere birlikte yöneltilmesi zorunludur²⁹.

Bu nedenle, davacı işçinin taraf olduğu hizmet sözleşmesi uyarınca çalışmasına rağmen sigorta yükümlülüğünü yerine getirilmemesi veya eksik yerine getirilmesine neden olan işveren bu davaların davalısı konumundadır. Aynı hizmet akdine dayalı olarak birden çok işverenin bulunması halinde tüm işverenler davalı konumunda olmalıdır³⁰.

İşyerinin devri halinde ise, kurumun prim alacağından devralan ve devreden işverenler birlikte sorumlu olduğundan (SSGSSK m.89/1) işyeri devri gerçekleşen işyerindeki çalışmalara yönelik olarak ikame edilen hizmet tespiti davalarında devralan işverenin yanında devreden işveren de dahil edilmelidir³¹.

---

²⁹Y.10.HD'nin 16/05/2022 tarihli ve 2022/2146 E. - 2022/7204 K. sayılı ilamı.

³⁰Birden çok davalı işverenin bulunması halinde, işyerini fiilen işleten işverenin tespit edilmesinden sonra infaza elverişli bir karar tesis edilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Y.10.HD'nin 16/05/2022 tarihli ve 2022/2146 E. - 2022/7204 K. sayılı ilamı; *"...ihaleler arası kesintili dönemde işyerinin işletilmesine yönelik yapılan giderlerin kim tarafından yapıldığı, işyerinin işletilmesinden elde edilen gelirlerin kim tarafından tahsil edildiği, dolayısıyla işyerinin kim tarafından işletildiği hususu kesinleşmiş dava dosyaları getirtilmek suretiyle dosya içerikleri değerlendirilerek ve tanıklardan bu husus da sorularak belirlenmelidir. Bu amaçla gerektiğinde araştırma genişletilmeli ve sonucuna göre uyumsuzluk konusu hizmet tespiti istemi yönünden gerçek işveren ve çalışma süreleri somut ve inandırıcı bilgilere dayalı şekilde ortaya koyulmalı ve infaza elverişli bir karar verilmelidir..."*.

³¹Y.10.HD'nin 18/10/2021 tarihli ve 2021/2204 E. - 2021/12369 K. sayılı ilamı.

Esnekleşme ihtiyacı neticesinde ortaya çıkan istihdam biçimlerinden biri³² olan geçici iş ilişkisi bulunması durumunda ise, kurum prim alacağından müteselsil sorumluluğu³³ bulunan geçici işveren de davaya dahil edilerek yargılamaya devam olunmalıdır³⁴.

Son olarak, sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklı yükümlülüklerin işveren ile beraber yürüten, işverenin ad ve hesabına dayalı olarak işin ya da görülen hizmetin tümünün yönetimi ile görevli ve yükümlü olan işveren vekilinin de sorumluluğu bulunduğu (SSGSSK m.12/2) hizmet tespitine yönelik davada işverenin yanında işveren vekilinin de davalı olarak gösterilmesi mümkündür³⁵.

b)Asıl İşveren ve Alt İşverenin Taraf Sıfatı

SSGSSK'nın 12. maddesine göre işveren, aynı Yasa'nın 4/1,a-c bentleri uyarınca sigortalı sayılan kişileri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlardır. İş Kanunu'nun 2/1. maddesinde de işveren, işçi çalıştıran gerçek ya da tüzel kişi ile tüzel kişiliği bulunmayan kurum ve kuruluş olarak tanımlanmıştır.

Hizmet tespiti davası, işçinin fiilen çalıştığı hizmet sürelerinin Kuruma bildirilmemesi halinde bildirim yükümlülüğünü ihlal eden işverene karşı açılabilir. Bu nedenle, her ne kadar yasada buna ilişkin olarak herhangi bir açık düzenleme yer almasa da, Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadı gereği,

---

³²**CANIKLIOĞLU**, Nurşen, Türk İş Hukukunda Üçlü İlişkiler, Geçici (Ödünç) İş İlişkisinin Tarafları Açısından Hukuki Sonuçları, Legal Vefa Toplantıları (II), Prof. Dr. Nuri Çelik'e Saygı, Legal Yayınevi, İstanbul 2008, s.121.

³³**CANIKLIOĞLU**, Prof. Dr. Nuri Çelik'e Saygı, s.145 vd.

³⁴**GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.305.

³⁵**ARAP**, Erdal, Hizmet Tespit Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s.109; Y.10.HD'nin 30/06/2016 tarihli ve 2016/4900 E. - 2016/10918 K. sayılı ilamı; **ERMUMCU**, Senem, Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Hizmet Tespitinde Prime Esas Kazançların İspatı, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 69, 2021, Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71778>, s.907.

fiilen çalışmanın yanında geçtiği gerçek işverene karşı husumet yöneltilerek bu dava ikame edilmelidir³⁶.

Öte yandan, SSGSSK'nın 12/6. maddesinde, *“Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin bir işte veya bir işin bölüm veya eklentilerinde, iş alan ve bu iş için görevlendirdiği sigortalıları çalıştıran üçüncü kişiye alt işveren denir. Sigortalılar, üçüncü bir kişinin aracılığı ile işe girmiş ve bunlarla sözleşme yapmış olsalar dahi, asıl işveren, bu Kanunun işverene yüklediği yükümlülüklerden dolayı alt işveren ile birlikte sorumludur.”* hükmü amirdir.

Madde metninden de açıkça anlaşıldığı üzere, asıl işverenin, alt işverene yüklenen yükümlülüklerden dolayı beraber sorumluğu bulunmaktadır³⁷. Kuruma karşı prim ödeme borcundan sorumlu bulunan asıl işveren de, alt işveren ile birlikte davalı olarak yer almalıdır³⁸.

Bu nedenle, asıl işverenin sorumluluğunu ortadan kaldıran veya yalnızca alt işverenin sorumlu olduğu belirtilen sözleşmeler geçersizdir³⁹. Ancak unutulmamalıdır ki, asıl işverenin sorumluluğunun sınırını alt işverenin sorumluluğu belirlemekte, bu nedenle alt işverenin sorumlu olmadığı konularda asıl işveren de sorumlu olmamaktadır⁴⁰.

---

³⁶**GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.303; Y.10.HD'nin 07/01/2022 tarihli ve 2022/12177 E-2022/13726 K. sayılı ilamı.

³⁷**CANBOLAT**, Talat, Türk İş Hukukunda Asıl İşveren – Alt İşveren İlişkileri, Kazancı Yayıncılık, İstanbul 1992, s.64; **ARSLANOĞLU**, Mehmet Anıl, İş Hukukunda Esneklik Temelli Üçlü Sözleşmesel İlişkiler, Legal Yayınevi, İstanbul 2005, s.126; **GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.305.

³⁸Y.HGK'nın 04/04/2012 tarihli ve 2012/21-30 E. - 2012/279 K. sayılı ilamı; **CENTEL**, Tankut, Genel Sosyal Sigorta Hükümleri Açısından Yargıtayın 1990 yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, İstanbul 1991, s.162; **GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.305.

³⁹**DEMİR**, Fevzi, En Son Yargıtay Kararları Işığında İş Hukuku Ve Uygulaması, Cilt: 4, Birleşik Matbaacılık, İzmir 2005, s.19-20.

⁴⁰**ÇANKAYA**, Osman Güven, **ÇİL** Şahin, İş Hukukunda Üçlü İlişkiler, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 42.

Aynı hizmet akdinin devri neticesinde, işçinin birden çok asıl ve alt işveren nezdinde çalışması halinde, tüm işverenler davaya dahil edilmeli⁴¹, çalışmanın dönemler halinde hangi işveren nezdinde geçtiği tespit edilerek infaza elverişli bir hüküm tesis edilmelidir⁴².

Bununla birlikte, davaya dahil edilecek işverenler yönünden gerekli olan dava harcının yatırılması ve böylelikle dahili dava dilekçesi sunulması için süre verilmesi gerektiği unutulmamalıdır⁴³.

c)Gerçek Kişi İşverenin Ölümü

Usulü ilişkinin öznesi olabilme ehliyeti⁴⁴ de olarak adlandırılan taraf ehliyetinin, medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olmakla mümkün olduğu bilinmektedir (HMK m.50). Medeni haklardan yararlanma ise, tam ve sağ doğmak şartıyla ana rahmine düşmeden itibaren cenin iken başlar ve ölüme dek devam eder (TMK m.28).

Bununlar birlikte, HMK'nın 55.maddesine göre, taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul ya da reddetmemişse bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar davanın ertelenir ve bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir⁴⁵.

---

⁴¹GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.304; Y.10.HD'nin 14/03/2022 tarihli ve 2021/11542 E. - 2022/3537 K. sayılı ilamı.

⁴²Y.10.HD'nin 20/06/2023 tarihli ve 2022/5782 E. - 2023/7081 K. sayılı ilamı.

⁴³Y.10.HD'nin 28/02/2003 tarihli ve 2002/8429 E. - 2003/1325 K. sayılı ilamı.

⁴⁴ EPÖZDEMİR, Rezan, Taraf Ehliyeti, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s.3; ERCAN, s. 137.

⁴⁵Ölü kişiye karşı husumet yöneltilecek ileri sürülen dava hakkında bkz. Y.7.HD'nin 05/07/2023 tarihli ve 2022/2059 E. - 2023/3648 K. sayılı ilamı; "...gerek Türk Medeni Kanun'u gerekse Hukuk Muhakemeleri Kanun'u, dava açıldığı zaman hayatta bulunan kişiler yönünden düzenleyici hükümler koymuş, ölen kişiler hakkında açılacak davalar yasalarımızda yer almamıştır. Nitekim 04.05.1978 tarih ve 1978/4-5 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da dava tarihinden önce ölen kişinin taraf ehliyetini yitireceği, aleyhine dava açılmayacağı, dava tarihinde şahsiyeti sona ermiş kimsenin mirasçılarına halefiyet kuralı uygulanamayacağından davaya

Öte yandan, dava açmadan evvel ölmüş bir kişiye husumet yöneltilerek davanın ikame edilmesi halinde nasıl bir yol izleneceğine ilişkin herhangi bir yasal düzenleme mevcut değildir. Yüksek Mahkeme içtihatları uyarınca, kural olarak ölü kişi adına ve ölü kişiye karşı dava açılması olanağı bulunmamaktadır. Aynı şekilde kural olarak ölü kişi aleyhine dava açılması durumunda davanın mirasçılara yöneltilmesine de olanak yoktur. Zira, ölü kişinin taraf ehliyeti bulunmamaktadır⁴⁶.

HMK'nın 124. maddesinde; *“Bir davada taraf değişikliği, ancak karşı tarafın açık rızası ile mümkündür. Bu konuda kanunlarda yer alan özel hükümler saklıdır. Ancak, maddi bir hatadan kaynaklanan veya dürüstlük kuralına aykırı olmayan taraf değişikliği talebi, karşı tarafın rızası aranmaksızın hâkim tarafından kabul edilir. Dava dilekçesinde tarafın yanlış veya eksik gösterilmesi kabul edilebilir bir yanılgiya dayanıyorsa, hâkim karşı tarafın rızasını aranmaksızın taraf değişikliği talebini kabul edebilir. Bu durumda hâkim, davanın tarafı olmaktan çıkarılan ve aleyhine dava açılmasına sebebiyet vermeyen kişi lehine yargılama giderlerine hükmeder”* hükmü amir olmak birlikte, maddenin gerekçesinde belirtildiği üzere, taraf değişikliğini mutlak olarak davalının rızasına bağlamak, yargılama ilişkisini katı bir forma bağlayacaktır ki, bu da yargılamaya hakim olan ilkelere “usul ekonomisi ilkesi” (HMK m.30) ile bağdaşmaz. Bu durumda anılan madde (HMK m.124) çerçevesinde mirasçıların tespiti ile davaya dahil edilmesi sağlanıp işin esasına girilerek, elde edilecek delillere göre karar verilmesi gerekmektedir⁴⁷.

Dava dilekçesinde yer alan anlatımda davalı tarafın kim olduğu belirgin olmasına rağmen, davalı olarak başka birinin gösterilmesi halinde taraf gösterilmesinde hatanın varlığından söz edilebilir. Ancak davalı olarak gösterilmek istenen kişi, dava dilekçesi içerisinde belirgin değil ise gerçekte

---

dahil edilmek veya dava ıslah edilmek suretiyle davaya devam edilemeyeceği vurgulanmış, bu doğrultudaki içtihatlar kararlılık kazanmıştır...”.

⁴⁶Y.10.HD'nin 10/03/2021 tarihli ve 2020/3821 E. - 2021/3077 K. sayılı ilamı.

⁴⁷Y.10.HD'nin 23/11/2022 tarihli ve 2022/11669 E. - 2022/14729 K. sayılı ilamı.

davalı olan kişinin davaya katılması talebi, tarafta iradi değişiklik olduğu kabul edilmelidir⁴⁸.

Bu genel açıklamalardan sonra, hizmet tespit davası yönünden inceleme yapıldığında; davalı konumunda olması gereken işveren, dava açılmadan önce ölmüş ise, ölü kişiye karşı dava açılmayacağına yönelik yargısal prensip gözetilerek, husumetin müteveffa işverenin yasal mirasçılarına yöneltilerek davanın ikame edilmesi gerekmektedir.

Dava ikame edildiğinde sağ olan işverenin, yargılama devam ederken ölmesi halinde ise, hizmet tespiti davası sonucu verilecek hükmün (prim ödeme yükümlülüğü, yasal süre içerisinde bildirimde bulunmayan işveren hakkında idari para cezası verilmesi ya da ödeme emri düzenlenmesi gibi nedenlerle) murise ait terekeyi de etkileyecek nitelikte olması nedeniyle, müteveffa işverenin mirasını reddetmeyen tüm mirasçıları davaya dahil edilerek yargılamaya devam olunmalıdır. Bu nedenle, mirasçılar arasında zorunlu dava arkadaşlığı olmasından dolayı davayı hep birlikte takip edeceklerdir⁴⁹.

Mirasçıların tümünün mirası reddetmeleri hali, hizmet tespiti davasının ikame edilmesini engellemeyecektir. Zira, bu durum yalnızca primlerin müteveffa işveren adına mirasçılardan tahsil edilmesini ortadan kaldıracaktır⁵⁰. Bu durumda, davacı tarafın talebi üzerine, talep tereke temsilcisi atanması için süre verilmesi, terekeye tasfiye memuru atanmasına müteakip taraf teşkili sağlanarak yargılamaya devam olunmalıdır⁵¹.

ç)Tüzel Kişi İşverenin Münfesih Sayılması

Yüksek Mahkeme, tüzel kişiliği haiz olan işverenin işyerindeki çalışma iddiasına yönelik tespit davasının tüzel kişiliğe husumet yöneltilerek ikame

⁴⁸ ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, Cilt I-II, 7.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, s.388.

⁴⁹KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.214; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.224; Y.10.HD'nin 16/05/2022 tarihli ve 2022/2146 E - 2022/7204 K. sayılı ilamı.

⁵⁰Y.10.HD'nin 13/12/1984 tarihli 1984/6364 E. - 1984/6417 K. sayılı ilamı.

⁵¹Y.10.HD'nin 02/01/2022 tarihli ve 2022/11242 E- 2022/13555 K. sayılı ilamı.

edilmesi gerektiğini⁵² ifade etmekle birlikte şirketin müflis olması halinde ve tasfiye işlemlerine devam edildiği durumlarda husumetin iflas idaresine ait olduğunu vurgulamaktadır⁵³.

Tüzel kişiliğin sona ermesi neticesinde, tıpkı gerçek kişinin ölümü halinde olduğu gibi, taraf ehliyeti de sona erecektir. Bu nedenle, tüzel kişiliği son bulmuş şirket aleyhine dava ikame edilemez⁵⁴.

Yargılama devam ederken tüzel kişiliğin sona ermesi halinde pasif husumetin nasıl tespit edilmesi gerektiği, hangi neden ile kişiliğin sona erdiğine göre değişiklik arz edecektir. İlk olarak, tüzel kişiliğin birleşme ya da devir gibi nedenlerle sona ermesi neticesinde eski tüzel kişiye kanuni halef olan başka bir tüzel kişi tespit edilebiliyorsa, bu kişi yönünden yargılamaya devam edilmelidir. Zira artık, kanuni halef konumundaki yeni tüzel kişi davanın tarafı olmaktadır⁵⁵.

İkinci olarak, tüzel kişiliğin tasfiye neticesinde son bulması karşımıza çıkmaktadır. Bu halde, tüzel kişilik doğrudan son bulmayarak tasfiye sürecine girecektir. Dolayısıyla, tüzel kişiliğin eldeki davada davalı olabilmesine olanak sağlayan taraf ehliyeti, tasfiye amacı ile sınırlı olmak kaydıyla tasfiye süresince devam edeceğinden, bu durumda, öncelikle iflas müdürlüğünce tasfiye usulünün belirlenmesi beklenerek sonucuna göre adi tasfiyede İİK'nın 226-229 maddeleri gereği iflas masasını temsil yetkisi iflas idare memurlarına, basit tasfiye (İİK. Md.218) usulü benimsenmesi halinde ise temsil yetkisi İflas Müdürlüğüne (İflas Dairesine) ait olması nedeniyle, iflas müdürlüğünce yetkilendirilmiş kimseye⁵⁶ tebligat çıkarılarak taraf teşkili sağlanmalıdır⁵⁷.

⁵²Y.10.HD'nin 14/12/1992 tarihli ve 12603/12175 sayılı ilamı.

⁵³Y.10.HD'nin 01/12/1980 tarihli ve 6254/6947 sayılı ilamı.

⁵⁴**PEKCANİTEZ**, Pekcanitez Usûl, s.564; **KURU**, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, Legal Yayınevi, İstanbul 2016, s.162.

⁵⁵**PEKCANİTEZ**, Pekcanitez Usûl, s.562; **KURU**, İstinaf, s.163.

⁵⁶Y. 10. HD'nin 04/07/2023 tarihli ve 2022/3564 E. - 2023/7473 K. sayılı ilamı.

⁵⁷Ticaret sicilinden silinmekle birlikte tüzel kişiliğin sona ermediği durumlar yönünden bkz. Y. 10. HD'nin 21/06/2023 tarihli ve 2023/6614 E. - 2023/7119 K. sayılı ilamı; "...*Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 06.06.2007 tarih, 2007/10-358 Esas, 2007/337 Karar sayılı kararında da benimsendiği üzere; ticari şirketin tüzel kişiliği ticaret sicilinden silinmesi (terkini) ile sona erer.*

Son olarak, tasfiye süreci tamamlandıktan sonra tüzel kişiliği sona eren işverenler yönünden irdeleme yapmak gerekmiştir. Tüzel kişiliği son bulmuş şirkete karşı davanın ikame edilmesi halinde, davacı tarafa verilecek süre içerisinde, yetkili ve görevli Asliye Ticaret Mahkemelerinde ilgili ticaret sicil müdürlüğüne husumet yöneltilerek münfesi şirketin eldeki dava ile sınırlı olmak üzere ihya edilmesine yönelik dava açılması, ilgili davanın bekletici mesele yapılması, şirketin ihyasına yönelik kararın kesinleşmesine müteakip de taraf teşkili sağlanarak uyumsuzluğun görülmeye devam etmesi gerekmeyle birlikte başka bir dava için verilen ihya kararının eldeki dava için bağlayıcı olmadığı da gözetilmelidir⁵⁸. Tüzel kişiliği haiz olan şirketin, gerçek kişiden bağımsız kişilik hakkının bulunmasından dolayı, üye ve ortakların tüzel kişi adına dava açamayacağı, üye ve ortaklara husumet yöneltilerek ikame edilen davanın tüzel kişiye karşı açılan bir dava niteliği taşımayacağı da unutulmamalıdır⁵⁹.

d)Zorunlu Dava Arkadaşlığı Bulunan Durumlar

Bir davanın birden fazla kişi tarafından veya birden fazla kişi aleyhine açılabilmesi için aynı tarafta yer alanlar arasında hukuki bir bağlantının bulunması gerekir. Hukukumuzda bu bağlantı, karşılığını “dava arkadaşlığı” kurumunda bulmaktadır⁶⁰.

Dava yığılmasının bir çeşidi olan dava arkadaşlığında, davacı ya da davalı tarafta birden çok kişinin bulunması niteliğindeki sübjektif dava yığılması

Tüzel kişiliğin sona ermesi için tasfiye işlemlerinin eksiksiz yapılmış olması gerekir. Şayet tasfiye işlemleri gerektiği gibi tamamlanmamış ve tasfiyesi gereken hususlar eksik bırakılmış ise, tüzel kişilik ticaret sicilinden silinse bile ilgili şirketin tüzel kişiliğinin sona erdiğinin kabulü olanaksızdır. Bu durumda, tüzel kişiliğin yeniden ihyasına gidilerek taraf teşkili sağlanmak suretiyle yargılamanın devamının sağlanması gerekir...”

⁵⁸Y. 10. HD’nin 13/06/2023 tarihli ve 2022/1712 E. - 2023/6789 K. sayılı ilamı.

⁵⁹PEKCANİTEZ, Pekcanitez Usûl, s.564; ERCAN, s.147.

⁶⁰ERCAN, s.165; BUDAK/KARAASLAN, s.107; Y.HGK’nın 01/03/2023 tarihli ve 2022/10-994 E. - 2023/142 K. sayılı ilamı.

karşımıza çıkmaktadır. Dava arkadaşlığı zorunlu (mecburi) olabileceği gibi talebe bağlı olarak ihtiyari şekilde de meydana gelebilir.

Öte yandan, sigortalı işçiyi çalıştıran gerçek ya da tüzel kişiye işveren denir. İşveren, dava konusu dönemdeki fiili çalışma olgusunun dayanağı olan hizmet sözleşmesinin tarafı ve ayrıca düzenleyicisi olan kişi konumundadır.

Hizmet tespiti davalarında, çalışma ilişkisinin kapsam ile süresi belirlenirken, yasal deliller toplanırken ve davanın ispatı ile verilen kararın uygulanabilirliği yönünden işveren konumunda olan kişinin tespiti önem arz etmektedir. Bu sebeple, davacı işçinin tarafı olduğu hizmet sözleşmesinin hangi işveren veya işverenler nezdinde geçtiği usul ve yasaya uygun olarak tespit edildikten sonra davanın, davacı işçiyi fiilen çalıştıran işveren veya işverenlere yöneltilerek görülmesi gerekmektedir. Nitekim Yüksek Mahkeme'ye göre, hizmet tespiti davasında husumetin, sigortalıyı çalıştıran tüm işverenlere yöneltilmesi yasal bir zorunluluktur⁶¹.

Bir davanın birden fazla kişi tarafından veya birden fazla kişi aleyhine açılabilmesi için, aynı tarafta yer alanlar arasında hukuksal bir bağlantının bulunması gerekir. Hukukumuzda, bu bağlantının karşılığı olarak dava arkadaşlığı müessesesi karşımıza çıkmaktadır.

Dava arkadaşlığı ise, mecburi ve ihtiyari dava arkadaşlığı olmak üzere iki ana başlığa ayrılmaktadır. Zorunlu yani mecburi dava arkadaşlığını da kendi içerisinde maddi ve şekli olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür⁶².

Uyuşmazlığa konu edilen hakkın, birden çok kişi arasında ortak olması ve bu hukuki ilişkiye yönelik verilecek kararın, bütün taraflar yönünden aynı şekilde ve tek verilmesi gerekmesi halinde, dava arkadaşlığının maddi bakımdan zorunlu olduğu kabul edilir.

Başka bir deyişle, bir hakkın, birden çok kişi tarafından, beraber ya da birden çok kişiye yönelik olarak kullanılması zorunlu ise, bu hak davaya konu

---

⁶¹Y.10.HD'nin 22/02/2021 tarihli ve 2020/9443 E. - 2021/1939 K. sayılı ilamı.

⁶²**BUDAK/KARAASLAN**, s.111-112; Y.HGK'nın 08/07/2009 tarihli ve 2009/21-286 E. -2009/328 K. sayılı ilamı.

edildiğinde, o hak ile ilgili birden çok kişi mecburi dava arkadaşı konumundadır. Hangi durumlarda dava arkadaşlığının zorunlu olduğu hususu maddi hukuka uyarınca tespit edilir⁶³.

Mecburi dava arkadaşlığında, dava arkadaşları arasında çok sıkı ilişki bulunması nedeniyle, eldeki dava yönünden beraber hareket etmek zorundadırlar. Mahkemece de, davanın sonunda, zorunlu dava arkadaşlarının tümü yönünden aynı ve tek bir hüküm tesis edilmelidir. Özetle, mecburi dava arkadaşlığında, dava konusu edilen hak tek olup, dava arkadaşlarının miktarı adedince dava konusu bulunmamaktadır.

Öte yandan, bazı durumlarda ise, maddi bir zorunluluk olmamasına rağmen birden çok kişiye husumet yöneltilerek birlikte dava ikame edilmesinde kanun; gerçeğin daha sağlıklı bir biçimde ortaya çıkmasını, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin adil ve gerçekçi neticeye bağlanmasını temin etmek için, birden çok kişiye husumet yöneltilerek dava ikame edilmesini usul yönünden mecburi kılmıştır.

Bu halde şekli bakımdan zorunlu dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Bu tip bir uyuşmazlıkta, dava arkadaşları hakkında, maddi bakımdan zorunlu dava arkadaşlığının aksine, aynı ve tek bir hüküm verilmesi ya da dava arkadaşlarının hep beraber ve aynı yönde hareket etme mecburiyetinin varlığından söz edilemeyecektir. Açıklanan bu zorunlu dava arkadaşlığı hallerinin dışında olan dava arkadaşlığı ise ihtiyaridir⁶⁴.

Yüksek Mahkeme bir kararında, farklı dönemlere ait ve farklı işverenlere husumet yöneltilerek ileri sürülen davadaki hizmet tespiti talebi hakkında, davalılar arasındaki dava arkadaşlığının dayanağının TMK'dan kaynaklanmaması ve birden çok işverene husumet yöneltilerek farklı dönemler yönünden tek hizmet tespiti davası ikame edilmesi gereğini meydana koyan herhangi bir kanuni düzenleme bulunmadığından, davalılar arasında maddi veya şekli anlamda zorunlu dava arkadaşlığından veya ihtiyari dava arkadaşlığından

---

⁶³ERCAN, s.168; Y.10.HD'nin 27/04/2023 tarihli ve 2022/3497 E. - 2023/4598 K. sayılı ilamı.

⁶⁴BUDAK/KARAASLAN, s.107-110; Y.10.HD'nin 26/01/2023 tarihli ve 2023/387 E. - 2023/715 K. sayılı ilamı.

da söz edilemeyeceğinden talepler arasında hukuki veya fiili irtibatın bulunmadığını belirterek HMK'nın 167. Maddesi gözetilerek her bir işveren yönünden ileri sürülen davanın tefrik edilmesi ve ayrı ayrı görülerek sonuca bağlanması gerektiğini ifade etmiştir⁶⁵.

Öte yandan, Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihatlarında, dava konusu dönem içerisinde dava dışı işveren nezdinde sigortalı çalışma bildiriminin bulunması halinde, ileride verilecek olan hükmün, dava dışı işverenin de hak alanını ilgilendirecek olması ve onun bakımından Kurum nezdinde bir takım yükümlülükler meydana getirme ihtimalinin olması nedeniyle dava konusu dönem içerisinde sigortalı çalışma bildiriminde bulunan dava dışı işverenin davalı işveren ile zorunlu dava arkadaşlığının bulunduğu, bu nedenle, HMK'nın 124.maddesi gözetilerek ilgili işverenin davaya dahil edilerek tüm delilleri toplandıktan sonra karar verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır⁶⁶.

4.Kurumun Davadaki Rolü

Sosyal güvenlik hukuku bağlamında sigorta ilişkisinin; işçi, işveren ve Kurum olmak üzere üç tarafı bulunmaktadır⁶⁷. Yüksek Mahkeme'ni önceden beri süregelen yerleşik içtihatlarında, dava neticesinde verilen hükmün infazı açısından primlerin tahsili de gerekeceğinden, Kurumun hasım olarak gösterilmesi ve dava neticesinde verilen hükmün niteliğine göre Kurum yönünden de vekâlet ücreti ve yargılama gideri takdir edilmesi gerektiği ifade edilmekteydi⁶⁸.

6552 sayılı Yasa'nın 64. maddesi ile 5521 sayılı Yasa'nın 7/4.maddesine eklenen ve daha sonra da 22/10/2015 tarihinde yürürlüğe gören 7036 sayılı

---

⁶⁵Y.10.HD'nin 09/02/2023 tarihli ve 2023/604 E. - 2023/1050 K. sayılı ilamı.

⁶⁶Y.10.HD'nin 29/03/2023 tarihli ve 2023/550 E. - 2023/3421 K. sayılı ilamı.

⁶⁷**TUNÇOMAĞ**, Kenan, Sosyal Sigortalar Kanununun Uygulanması Açısından İşverenin Yükümleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 38, Sayı: 1-4, İstanbul 1973, s.65.

⁶⁸**GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.304; Y.HGK'nın 24/06/2009 tarihli ve 2009/21-249 E. - 2009/291 K. sayılı ilamı; Y.10.HD'nin 23/05/2016 tarihli ve 2016/3453 E. - 2016/8222 K. sayılı ilamı.

İMK'nın 4/2. maddesinde aynen yer alan düzenlemeye göre ise, hizmet tespiti davaları artık Kuruma re'sen ihbar edilmektedir. İhbar ile birlikte davalı yanında fer'i müdahil vasfıyla davaya katılan Kurum, yanında katıldığı davalı taraf başvurmasa dahi kanun yoluna başvurma hakkını haizdir. Kararın kesinleşmesi ile birlikte de kararın infazı için gerekli işlemleri yapmak ile yükümlüdür⁶⁹.

11/09/2014 yürürlük tarihli 6552 sayılı Yasa ile yapılan bu değişiklik öncesinde davalı konumunda bulunan Kurumun davadaki konumu artık davalının yanında yer alan fer'i müdahil olarak belirlenmiştir⁷⁰.

Kanunun yürürlük tarihinden önce ikame edilen davalarda, Kurumun davalı olarak davada yer alması gerektiğinden, yürürlük tarihinden sonra açılan davalarda yasal değişikliğin uygulanabileceği unutulmamalıdır⁷¹. 11/09/2014 tarihinden evvel ikame edilen davada verilen gerekçeli karar başlığında Kurumun davalı olarak yer alması gerekirken fer'i müdahil olarak gösterilmesi ve vekalet ücreti ile yargılama giderlerinin bu duruma göre değerlendirilmemesi hususu mutlak bozma nedeni olarak görülmektedir⁷².

Kurumun, hizmet tespiti davalarındaki konumu bu şekilde olmakla birlikte, Kurum müfettiş veya denetmenlerinde yapılan denetimler neticesinde tanzim edilen raporlar gözetilerek fiili çalışmaya dayalı olmayan ve/veya sahte işyeri kapsamında gerçekleşen sigorta bildirimlerinin iptal edilmesi halinde durum farklılık arz edecektir. Zira, artık burada ileri sürülecek olan uyuşmazlığın hizmet tespitinden ziyade kurum işleminin iptali talebi içerdiği görülmektedir.

Dolayısıyla, kurum işleminin iptali ile birlikte fiili çalışma ve sigortalılığın tespitinin talep edildiği bu davalarda Kurum, fer'i müdahil değil davalı konumunda olmalıdır⁷³. Bu davalarda, Kurumun yanında, tespiti istenen

---

⁶⁹**ATALI**, Murat, Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Özel Sayı, 2014, Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46919/588482>, s.640.

⁷⁰**ŞAKAR**, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, Beta Yayınevi, İstanbul 2017, s.139.

⁷¹Y.21.HD'nin 20/11/2017 tarihli ve 2017/5555 E. - 2017/9422 K. sayılı ilamı.

⁷²Y.10.HD'nin 22/12/2022 tarihli ve 2022/12048 E. - 2022/16487 K. sayılı ilamı.

⁷³**BEYLEM**, s.27; Y.10.HD'nin 22/06/2023 tarihli ve 2023/5519 E. - 2023/7339 K. sayılı ilamı.

sürede; işyerinde, işveren olarak bulunanların zorunlu dava arkadaşı olmaları nedeniyle, dava ikame edilirken yalnızca Kuruma husumetin yöneltilmesi halinde fiili çalışma iddiasında bulunulan işverenin de dava dahil edilmesi gerektiği unutulmamalıdır⁷⁴.

Son olarak, Yüksek Mahkemece, eldeki davanın hizmet tespiti talebinden ziyade prime esas kazanç tespitine ilişkin olması halinde, davalı kurumun davada işlemi tesis eden yasal hasım durumunda olması sebebiyle fer'i müdahil olarak kabul edilemeyeceği dikkate alınarak karar verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır⁷⁵.

---

⁷⁴Y.10.HD'nin 28/10/2021 tarihli ve 2021/293 E. - 2021/13147 K. sayılı ilamı.

⁷⁵Y.10.HD'nin 02/12/2021 tarihli ve 2021/7804 E. - 2021/15333 K. sayılı ilamı.

II-HİZMET TESPİTİ DAVASINDA KONU VE AMAÇ UNSURU

1.Genel Olarak

Kamu düzenini yakından ilgilendiren⁷⁶ hizmet tespiti davasını ikame edebilmek için temel olarak iki şart bulunmaktadır. Bunlardan ilki, dava konusu edilen dönem yönünden davacının sigortalı olması; ikincisi ise, işveren tarafından sigortalı çalışmanın kuruma bildirilmemesi ya da bu durumun Kurum tarafından tespit edilmemesidir.

Bu nedenle, işveren tarafından APHB düzenlenerek Kuruma verilmesi ya da Kurum tarafından bu durumun re'sen tespit edilerek gerekli tescilin sağlanması halinde hizmet tespiti davasını ikame etmekte hukuki yarar bulunmayacaktır⁷⁷.

2.Davanın Konusu

Hizmet akdinin unsurları; hizmetin belirli veya belirli olmayan bir zaman içinde görülmesi, hizmet akdinin konusu olan edimin işverene ait işyerinde yerine getirilmesi, edimin ifası sırasında işverenin denetim ve gözetimi altında bulunması ve edimin ücret karşılığında yapılması ile ücretin zaman esası üzerinden saptanmasıdır⁷⁸.

Hizmet tespiti davasının konusu, işveren nezdinde çalışılan ancak kuruma bildirilmeyen, kurum tarafından da haberdar olunmayan çalışmaların tespiti⁷⁹.

SSGSSK'nın 4/1,a maddesinde, kısa ve uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından, hizmet sözleşmesiyle bir ya da birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar kişilerin sigortalı sayılacağı açıkça ifade edilmiştir.

---

⁷⁶GÜNAY, Cevdet İlhan, İş Davaları, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s.1703.

⁷⁷Y.10.HD'nin 06/04/2023 tarihli ve 2023/1925 E. - 2023/3791 K. sayılı ilamı.

⁷⁸Y.10.HD'nin 15/12/2014 tarihli ve 2014/21508 E. - 2014/26833 K. sayılı ilamı.

⁷⁹GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.291; ARAP, s.67; SARAÇ, Coşkun, 5510 Sayılı Yasada Sigortalı Hizmetlerin Hükmen Tespiti, Prof. Dr. Tankut Centel'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 2011, s.418.

Yine Kanun'un 86/9 maddesinde “*Aylık prim ve hizmet belgesi veya muhtasar ve prim hizmet beyannamesi işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar, çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak beş yıl içerisinde iş mahkemesine başvurarak, alacakları ilâm ile ispatlayabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamaları ile prim ödeme gün sayıları dikkate alınır.*” hükmü düzenlenmek ile birlikte sigortasız olarak çalıştırılan işçi yönünden hizmet tespiti davasına dayanak yasal zemin hazırlanmıştır.

Buradan hareketle, SSGSSK uyarınca sigortalı sayılan ancak sigorta primleri hiç ödenmeyen veya eksik ödenen işçi ile işveren arasındaki hukuki ilişkinin tespiti, uzun veya kısa vadeli sigorta kollarından, işsizlik sigortasından ya da genel sağlık sigortasından faydalanmayı sağlamak adına hizmet tespiti davası ikame edilmektedir⁸⁰.

Son olarak, hizmet tespitine konu edilen çalışmanın yurtiçinde veya yurtdışında gerçekleşmiş olmasının, bu davanın ikame edilmesi yönünden herhangi bir önemi olmadığı unutulmamalıdır⁸¹.

3.Davanın Amacı

Hizmet tespiti davasının amacı, sigortalının ve Kurumun menfaatlerini korumaya yönelik olup, fiilen çalışmasına rağmen sigortalı hizmeti bildirilmeyen ya da eksik bildirilen sigortalıların hak ve sorumluluklarını, prim ödemesi eksiksiz ve süresinde yatırılan sigortalılar ile aynı duruma getirmek hedeflenmektedir⁸².

---

⁸⁰**SÖZER**, Ali Nazım, İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015, s.478.

⁸¹**KORKUSUZ**, Mehmet Refik, **UĞUR**, Suat, Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2015, s.380.

⁸²**SÖZER**, Ali Nazım, Sosyal Sigorta İlişkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1991, s.77.

III-HİZMET TESPİTİ DAVASININ HUKUKİ NİTELİĞİ

HMK'nın 106. maddesinde tanımlanan tespit davaları, olumlu (müspet) veya olumsuz (menfi) tespit talebi içerebilir. Kanunen sigortalı sayılan ancak işveren tarafından eksik bildirim yapılması nedeniyle çalıştığı döneme ilişkin tespit hükmü kurulmasını talep eden işçi tarafından ikame edilen hizmet tespiti davası, olumlu (müspet) tespit davası niteliğindedir⁸³.

SSGSSK'nın 86/9 maddesine göre, davanın kabulü halinde tesis olunacak mahkeme ilamında, prime esas kazanç bedeli ve sigortalı olunan gün sayısı tespit edilmektedir. Mahkemece belirlenen dönem aralığı ve prime esas kazanç doğrultusunda prim oranı ve miktarı kurum tarafından hesaplanarak işçiye ait sigortalı hizmet döküm cetveli ve işyeri unvan listesine işlenmektedir⁸⁴.

Öte yandan, anılan madde uyarınca, sigortalının çalışmasına yönelik belgeler Kuruma ibraz edilmemekle birlikte, çalışma konusu dönemin Kurum tarafından re'sen tespit ve tescil edilmesi halinde hizmet tespiti davası ikame etmeye gerek kalmayacağı unutulmamalıdır⁸⁵.

---

⁸³**YILMAZ**, Ejder, Tespit Davası, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı:26, 2012, Erişim:https://www.mess.org.tr/media/files/6312_EX48J8XNUV26.pdf, s.40; **ARSLAN**, Ramazan, **YILMAZ** Ejder, **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s.295; **ÇENBERCİ**, Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaası, Ankara 1985, s.512; **TUNCAY**, Aziz Can, **EKMEKÇİ**, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2019, s.281-282.

⁸⁴Y.H.G.K'nın 02/02/2005 tarihli ve 2004/10-736 E. - 2005/25 K. sayılı ilamı.

⁸⁵**DUMAN**, s.33 vd.

HİZMET TESPİTİ DAVASI YÖNÜNDEN

DAVA ŞARTI

I-DAVA ŞARTI KAVRAMI

1.Genel Olarak

Mahkemede ileri sürülen uyuşmazlığın esas yönünden incelenebilmesi ve muhakeme sürecinin yürütülebilmesi için varlığı veya yokluğu gereken durumlara dava şartı denir⁸⁶.

Bu nedenle, dava şartı olarak öngörülen durumun varlığı veya yokluğuna göre, şartın yerine getirilmemiş olması halinde, incelemeye konu edilecek davada esas yönünden herhangi bir değerlendirme yapılamayacaktır⁸⁷.

2.Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Yer Alan Dava Şartları

Davanın her aşamasında, dava şartlarının bulunup bulunmadığı mahkemece re’sen araştırılabileceği gibi taraflarca da bu durum her zaman ileri sürülebilecektir.

Dava şartının eksik olduğu tespit edildiğinde, esasa yönelik başkaca herhangi bir inceleme yapılmaksızın dava usulden reddedilir. Ancak bu durumun istisnası olarak “tamamlanabilir dava şartı” karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, dava şartı eksikliği giderilebilir nitelikte ise tamamlanması için kesin süre verilmelidir.

Öte yandan, esas yönünden değerlendirme yapılmadan önce dava şartı eksikliği fark edilmemiş ve taraflarca da bu durum belirtilmemiş ancak sonradan bu eksiklik giderilmiş ise, başlangıçta yer alan dava şartı eksikliğine dayalı olarak davanın usulden reddine karar verilemeyecektir (HMK m.115).

---

⁸⁶YILMAZ, Ejder, s.280; KURU, İstinaf, s.190.

⁸⁷ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ, s.280; KURU, İstinaf, s.190.

Bu açıklamalardan sonra, HMK'nın 114/1. maddesinde tahdidi olarak sayılan dava şartlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- Türk mahkemelerinin yargı hakkının bulunması
- Yargı yolunun caiz olması
- Görevli mahkemede davanın ikame edilmesi
- Kesin yetki durumlarında yetkili mahkemede davanın ikame edilmesi
- Taraf ve dava ehliyetinin bulunması
- Dava takip yetkisinin bulunması
- Vekil ile takip edilen davalarda vekâletnamenin bulunması
- Gider avansının yatırılmış olması
- Teminat gereken durumlarda teminatın yatırılmış olması
- Hukuki yararın bulunması
- Derdest davanın bulunmaması
- Kesin hüküm bulunmaması

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, tahdidi olarak sayılan bu şartlara ilave olarak diğer yasalarda dava şartlarına ilişkin hükümlerin saklı tutulduğu bildirilmiştir.

3.İş Mahkemeleri Kanunu'nda Yer Alan Dava Şartları

a)Arabuluculuk Dava Şartı

İ.M.K'nın 3. maddesinde dava şartı olarak arabuluculuk müessesesi düzenlenmiştir. Buna göre, kanunda yer alan bir takım işçi-işveren uyuşmazlıklarında, dava açılmadan evvel alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden arabuluculuk yoluna başvurulması gerekmektedir.

Buna göre, yasaya, bireysel ya da toplu iş akitlerine dayalı işçi-işveren alacağının, tazminat talebinin ve işe iade talebiyle açılan davaların arabuluculuk dava şartına tabi olduğu, iş kazası ya da meslek hastalığına dayalı maddi - manevi tazminat talepleriyle buna ilişkin olarak tespit, itiraz ve rücu davalarında arabuluculuğa başvuru dava şartının uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

Öte yandan, sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklarda arabuluculuğa başvuruya yönelik herhangi bir düzenleme yer almadığı, aksi halin kabulünün de, kamu düzenine ilişkin yürütülen bu tip uyuşmazlıkların sistematığına uygun olmayacağı düşünülmektedir⁸⁸.

b)Kuruma Başvuru Dava Şartı

İMK'nın 4. maddesine göre, sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklı davalardan, hizmet tespiti talepli olanlar hariç olmak üzere, dava açmadan evvel Kuruma müracaat ederek, dava konusu edilecek husus hakkında taleplerin bildirilmesi gerekmektedir. Bu yapılan düzenleme ile SSGSSK ve diğer sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan davalarda dava açılmadan önce Kuruma başvuru şartı tekrar edilmiştir.

Dava şartları, mahkemenin davanın esası hakkında yargılamanın devamı için gerekli olan şartlardır⁸⁹. Diğer bir anlatımla; dava şartları, dava açılabilmesi için değil mahkemenin davanın esasına girebilmesi için aranan kamu düzeni ile ilgili zorunlu koşullardır.

---

⁸⁸BOZKURT, H.Argun, İş Yargılaması Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s.355-356.

⁸⁹ERCAN, s.183.

HMK.'nın 115/2'nci maddesindeki düzenleme gereğince verilen kesin süre içinde dava şartı eksikliği tamamlanmaz ise dava, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddedilmelidir.

Mahkemece kuruma başvuru şartının, tamamlanabilir bir dava şartı olduğu gözetilerek, davacı tarafa, HMK'nın 115/2 nci maddesi uyarınca, davaya konu istemi hakkında Kuruma müracaat etmesi ve bu müracaat hakkında anılan yasal düzenleme uyarınca Kurumun red iradesini gösterir işlem veya eyleminin olduğunun belgelenmesi için kesin, ihtaratlı önel verilmeli; bu süre içerisinde dava şartı eksikliğinin tamamlanmaması halinde, dava, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddedilmeli; Kuruma müracaat ve müracaatın reddine dair Kurum işlem veya eylemine ilişkin dava şartının tamamlanması halinde ise davanın esasına girilerek, varılacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekir⁹⁰.

---

⁹⁰Y.10.HD'nin 12/04/2023 tarihli ve 2023/3477E. - 2023/4094 K. sayılı ilamı.

II-HİZMET TESPİTİ DAVASINDA DAVA ŞARTLARININ İNCELENMESİ

Bu davalarda ilk olarak, HMK'nın 114. maddesinde öngörülen genel dava şartları yönünden inceleme yapılmalıdır. Buna göre hâkim, yukarıda zikredilen genel dava şartlarının varlığını değerlendirmek durumundadır.

Uygulamada, hizmet tespiti davalarında kesin yetki halinin olup olmadığına ilişkin uyuşmazlıklara sıkça rastlanıldığı görüldüğünden bu noktaya ayrıca değinmekte fayda vardır.

Bu kapsamda yapılan değerlendirmede, SSGSSK'da yetkili mahkemeye ilişkin özel bir düzenlemenin olmadığı görülmektedir.

İMK'nın 6.maddesinde ise, iş mahkemelerinde açılacak davalarda yetkili mahkemenin, davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi veya işin ya da işlemin yapıldığı yer mahkemesi olduğu açıkça düzenlenmiştir. İş mahkemelerinde yetki kuralı, HMK'nın yetki kurallarına uygun olup buna ek olarak işçinin işinin yapıldığı yer mahkemeleri de yetkili kılınmıştır.

Tüm uyuşmazlıklarda geçerli olan yetkili mahkemeye ilişkin düzenlemeye genel yetki kuralı⁹¹ denilmekte olup, davalının dava tarihindeki yerleşim yeri mahkemesinin genel yetkili olduğu kabul edilmektedir.

Davalının yerleşim yeri dışında başkaca herhangi bir mahkemenin de yetkili kılınması halinde ise karşımıza özel yetki kurumu çıkmaktadır⁹².

Kural olarak, özel yetki düzenlemesi ile genel yetkili mahkeme yetkisiz kılınmaz, o mahkemeye beraber yetkili kılınır. Ancak bazı durumlarda, kesin yetki söz konusu olmaktadır. Bu durumda, kesin yetki düzenlemesinin genel yetki kaldırması nedeniyle istisnai olduğu kabul edilir⁹³. Bunun dışında, bir dava için özel yetki kuralı bulunsa bile, davacının genel yetki ile özel yetki arasında bir seçim hakkı vardır.

---

⁹¹ ERCAN, s.74.

⁹²BUDAK/KARAASLAN, s.51 vd.

⁹³ERCAN, s.77.

Kural olarak, özel yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olmadığı Y.HGK'nın 08/07/2009 tarihli ve 2009/10-236-345 sayılı kararında açıkça ifade edilmiştir.

Öte yandan, HMK'nın 19/2'nci maddesinde yer alan düzenlemeye göre, yetkinin kesin olmadığı davalarda yetki itirazının cevap dilekçesinde ileri sürülmesi gerekir. Yetki itirazında bulunan taraf, yetkili mahkemeyi, birden fazla yetkili mahkeme varsa seçtiği mahkemeyi bildirir. Aksi takdirde yetki itirazı dikkate alınmaz.

Kamu düzenine ilişkin yetki kuralını düzenleyen İMK'nın 6.maddesinin, işçi sayılan kimselerle işveren veya işveren vekilleri arasında iş akdinden veya İş Kanununa dayanan alacak ve hak iddialarından doğan hukuk uyuşmazlıklarına uygulanacağı kabul edilmelidir⁹⁴.

Konuya ilişkin yasal mevzuat ve Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadına⁹⁵ göre uyuşmazlığın hizmet tespiti istemine ilişkin olduğu durumlarda, yetkinin kamu düzenine ilişkin olmadığı, davalı tarafından sunulan cevap dilekçesinde herhangi bir yetki itirazı ileri sürülmemesine rağmen yetkinin kamu düzenine ilişkin olduğundan bahisle re'sen yetkisizlik kararı verilmesi halinde, karşı yetkisizlik kararı ile dosyanın, davanın ilk açıldığı mahkemeye gönderilmesi gerektiği görülmektedir⁹⁶.

---

⁹⁴Y.HGK'nın 29/05/2013 tarihli ve 2012/10-1615 E. - 2013/777 K. sayılı ilamı.

⁹⁵Y.21.HD'nin 05/10/2017 tarihli ve 2016/15285 E.- 2017/7267 K. sayılı ilamı; İst. BAM 33.HD'nin 30/12/2020 tarihli ve 2020/1977 E. - 2020/2147 K. sayılı ilamı.

⁹⁶İst. BAM 37.HD'nin 05/09/2022 tarihli ve 2021/2709E. - 2022/1947K. sayılı ilamı.

HİZMET TESPİTİ DAVASINDA

İSPAT VASITALARI

I-İSPAT KAVRAMI VE İSPAT YÜKÜ

1.İspat Kavramı

TDK Güncel Türkçe Sözlüğüne ispat, kanıt bildirerek maddi vakıanın gün yüzüne çıkarılması, teyit edilmesi ve belirli bir duruma getirilmesidir. İspat faaliyetinde, ispatlanması talep edilen olgu veya olayın doğruluğuna ikna edilmesi gereken bir de taraf söz konusu olmakta ve tarafların karşılıklı olarak birbirini ispat konusu olgu veya olayın doğruluğuna inandırması gündeme gelmektedir⁹⁷.

En genel tanımıyla ispat, taraflarca iddia olunan ve üzerine uyuşmazlık bulunan vakıaların, doğru ve gerçek olduğuna hâkimi inandırma ve bu yönde kanaat oluşturmaya yönelik faaliyetler bütünüdür⁹⁸.

HMK'nın 187. ve devamı maddelerinde ispat ve deliller düzenlenmiştir. Yasa'nın 187. maddesine göre ispatın konusu, tarafların üzerinde anlaşılmadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakılardır. İspata konu edilen vakıanın sübuta ermesi için ise taraflarca delil gösterilecektir.

Vakıa (olgu) ise, kendisine hukuki sonuç bağlanmış olaylardır⁹⁹. Sadece taraflarca ileri sürülen ve dayandırılan vakıalar, ispatın konusunu oluşturur. İspatı gerekli ve önemli olan vakıalar, hâkimin vereceği kararı etkileyen ve hâkimin karar verirken dikkate alması gereken vakılardır.

---

⁹⁷**BELGESAY**, Mustafa Reşit, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi I, Teoriler, İspat Teorisi, Hukuk ve Ceza Usulünde Deliller, 3. Cilt, 3.Basım, Şaka Matbaası, İstanbul 1959, s.5

⁹⁸**KURU**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt: I, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001, s.318; **ERCAN**, s.277; **BUDAK/KARAASLAN**, s.221.

⁹⁹ 03.03.2017 tarihli ve 2015/2 E. - 2017/1 K. sayılı YİBK.

2.İspat Yüğü

Bir vakıanın ispatı yükümlülüğünün hangi tarafa ait olduğı önem arz etmektedir. Genel hukuk prensibine göre, müddei iddiasını ispatla mükelleftir. Bundan dolayı, her vakıa, o iddiayı ileri süren tarafça ispatlanmak zorundadır.

Kural olarak hâkim, taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan vakıaların gerçekleşip gerçekleşmediğini kendiliğinden araştıramaz. Belli bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediğini tarafların ispat etmesi gerekir.

Nitekim TMK'nın 6. maddesinde; *“Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür”* hükmü amirdir.

İspat yükünün, her durumda davacı üzerinde olduğunu beklemek ve bunu kabul etmek hakkaniyetli bir sonuç doğurmayacaktır. Somut uyuşmazlığın özelliğine ve iddia olunanın vakıanın durumuna göre, bu külfet, davalının üzerinde de olabilir¹⁰⁰.

Nitekim HMK'nın 190. Maddesinde *“İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir.”* denmekle, ispat yükünün her durumda davacıya ait olduğundan ziyade vakıanın bağlı olduğu hukuki neticeden lehine hak çıkaran taraf kimse ona ait olduğu yasal düzenleme altına alınmıştır.

---

¹⁰⁰ATALAY, Oğuz, Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.1697; ERCAN, s.285.

II-İSPAT VASITALARI

1-Genel Olarak

Hizmet tespiti davalarının basit yargılama usulüne ve re'sen araştırma ilkesine tabi olması nedeniyle, ispat yükünün taraflardan yalnızca birine yüklenemeyeceği Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihatlarında da kabul edilmiştir¹⁰¹.

506 sayılı Kanun'un 79. ve 5510 sayılı Kanun'un 86. maddelerinde düzenlenen hizmet tespiti davasında ispat yönteminin ne şekilde olması gerektiğine dair herhangi bir açıklama bulunmadığından, kamu düzenine ilişkin bu tür davalarda taraflar, her türlü delile dayanabileceği gibi mahkemece kendiliğinden araştırma ilkesine göre delil toplanabilir ve inceleme yapılabilir.

Y.10.HD'nin 23/02/2022 tarihli ve 2021/11256 E. – 2022/2406 K. sayılı ilamında; “...506 sayılı Kanun'un 79 ve 5510 sayılı Kanun'un 86'ncı maddelerinde düzenlenen hizmet tespiti davasında ispat yönteminin ne şekilde olması gerektiğine dair herhangi bir açıklama bulunmadığından, kamu düzenine ilişkin bu tür davalarda taraflar her türlü delile dayanabileceği gibi mahkemece kendiliğinden araştırma ilkesine göre delil toplanabilir ve inceleme yapılabilir...” denilerek, hizmet tespitine yönelik davaların kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle re'sen araştırma ilkesine göre delillerin toplanması gerektiği açıkça ifade edilmiştir.

Bu nedenle, bu tür davalarda, davanın kamu düzenine ilişkin olduğu da gözetilerek davacının işyerinde eylemli olarak çalışıp çalışmadığı yeterli ve gerekli bir araştırmayla hiç bir kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak sağlıklı bir biçimde belirlenmelidir¹⁰².

Hizmet tespiti davalarının kamu düzenine ilişkin olması ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri dava türlerinden sayılmasından dolayı, bir vakıayı çekişmesiz hale getiren ikrarın bu davalarda dikkate alınamayacağı, davanın kabul edildiğine yönelik davalının beyanı ve dahi

---

¹⁰¹Y.HGK'nın 04/07/2012 tarihli ve 2012/21-137 E. - 2012/433 K. sayılı ilamı; Aynı yönde 08/02/2017 tarihli ve 2014/22-2133 E. - 2017/221 K. sayılı ilamı.

¹⁰²İst. BAM 34.HD'nin 24/05/2023 tarihli ve 2022/3538 E. - 2023/1536 K. sayılı ilamı.

feragat beyanının da bu davalarda, davayı sona erdiren taraf işlemi olarak kabulü mümkün olmadığından davaya devam edilmesi gerektiği Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihatlarında vurgulanmaktadır¹⁰³.

Nitekim Y.10.HD'nin 30/12/2022 tarihli ve 2022/13062 E. – 2022/17068 K. sayılı ilamında; “...*Davanın, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4-a bendi kapsamındaki sigortalılara ilişkin olduğu ancak, geçiş hükümlerini içeren aynı yasanın Geçici 7. maddesi gereğince mülga 506 sayılı Yasa hükümlerinin uygulanması gerektiğinden, söz konusu mevzuat hükümleri gereği yapılan inceleme sonucunda; 506 sayılı Yasanın 6. maddesi gereği sigortalı olmak hak ve yükümünden kaçınılamaz ve vazgeçilemez. Yasaların öngördüğü belli bir sosyal güvenlik kuruluşu sigortalısı olmak, kamu düzenine ilişkin, kişiye bağlı, vazgeçilemez ve kaçınılamaz hak ve yükümlülük doğuran bir hukuksal statü yaratır. Kişi ve sosyal güvenlik kuruluşlarının bu statünün oluşumundaki rolü, yenilik doğurucu iradi bir durum değil, yasa gereği kendiliğinden meydana gelen statüyü belirlemekten ibarettir. Dolayısıyla, sosyal güvenlik hakkında Hukuk Muhakemeleri Kanununun 307 inci maddesi kapsamında feragat olanaksızdır ve açılan sigortalılığın ve sigortalı hizmetlerin tespiti ilişkin davadan da vazgeçilemez....*” denilerek, feragat beyanının bu davalarda geçerli olmadığı açıkça belirtilmiştir.

Kural olarak, işveren faaliyet gösterdiği işyerini ve çalıştırılan işçileri (sigortalı çalışan kişi adedini, çalışanların prime esas kazanç bedellerini, prim ödeme gün miktarlarını) Kuruma bildirme yükümlülüğündedir.

Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi ile Kurum, fiilen çalışmanın gerçekleştiği işyerini ve sigortalı çalışan işçileri kayıt altına alıp, denetim sorumluluğunu daha kolay ifa edebilecektir. Kuruma yapılan bildirimlere yönelik belgeler, fiili çalışma olgusu ispatında önem arz etmektedir.

Öte yandan, konuya ilişkin yasal mevzuat ve Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadı gereği, hizmet tespiti davalarında ileri sürülen dava dilekçesi ile yalnızca belirli bir dönem aralığındaki çalışmaların tespiti istense dahi, bu

---

¹⁰³Y.10.HD'nin 29/09/2021 tarihli ve 2021/7683 E. - 2021/11286 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 14/09/2022 tarihli ve 2022/8068 E. - 2022/10442 K. sayılı ilamı.

talebin niteliği gereği prim ödeme gün sayısının tespitinin de talep edildiği kabul edilmektedir¹⁰⁴.

Son olarak, Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadına göre, hizmet tespiti re'sen araştırma ilkesi uygulama alanı bulduğundan, ispat yükü taraflardan yalnızca birine yüklenemeyecektir¹⁰⁵.

Bu nedenle, iddia edilen vakıanın ispatında, taraflarca ve fer'i müdahil Kurum tarafından sunulan delillerin yanında, hâkimin re'sen araştırma neticesinde elde ettiği deliller de gözetilmelidir.

2.Belge ve Senet

HMK'nın 199. maddesinde belgenin tanımı yapılmıştır. Buna göre, hukuki manada belge, uyuşmazlığa konu edilen vakıanın ispatına yarayan her türlü bilgi taşıyıcısıdır. Dolayısıyla, her türlü bilgi taşıyan olgunun belge niteliği bulunmamaktadır. Yalnızca iddiaya konu vakıayı ispata elverişli bilgi taşıyıcıları belge olarak kabul edilmiştir¹⁰⁶. Bilgi taşıyan her şeye belge denilebilir¹⁰⁷. Belge türlerine ilişkin, HMK'da tahdidi bir sayımdan kaçınılmasının sebebi, bu konuda olası gelişmelere engel olmamaktır¹⁰⁸. Senet ise, yazılı belge niteliğindedir¹⁰⁹.

Belge Yasa'nın 199. maddesinde sayılanlar dışında ve senedi de kapsayan bir üst kavramı ifade eder¹¹⁰. Senedin belge niteliği haiz olmakla birlikte, belgeden daha dar anlam ifade ettiği görülmektedir. Zira her senedin

¹⁰⁴Y.HGK'nın 15/10/2003 tarihli ve 2003/21-571 E. - 2003/575 K. sayılı ilamı.

¹⁰⁵Y.HGK'nın 27/01/2010 tarihli ve 2009/10-578 E. - 2010/37 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 04/07/2012 tarihli ve 2012/21-137 E. - 2012/433 K. sayılı ilamı; 08/02/2017 tarihli ve 2014/22-2133 E. - 2017/221 K. sayılı ilamı.

¹⁰⁶ERCAN, s.290; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.480.

¹⁰⁷ATALI, Murat, ERMENEK, İbrahim, ERDOĞAN, Ersin, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s.520.

¹⁰⁸GÖRGÜN, Şanal, BÖRÜ, Levent, KODAKOĞLU, Mehmet, Medenî Usul Hukuku, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 485.

¹⁰⁹TANRIVER, Süha, Medeni Usûl Hukuku, Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s.914.

¹¹⁰ERDÖNMEZ, Güray, Pekcanitez Usûl, Cilt II, s.1772.

belge niteliği olmasına karşın, her belge senet olarak ifade edilemeyecektir. Kural olarak, yazılı ve imzalı olması gereken senedin ayrıca uyumsuzluğa konu vakıaya ilişkin irade beyanı da içermesi gerekmektedir¹¹¹.

Yazılılık, irade beyanı ve imzaya ilişkin bu üç temel şarttan birinin eksikliği, belgenin senet olma özelliğini yitirmesine neden olmaktadır¹¹².

HMK'nın 200/1.maddesine göre, iki bin beş yüz liranın üzerindeki her türlü hukuki işlem, senetle ispat edilmek mecburiyetindedir. Yasa'nın 201. maddesinde ise senede karşı tanıkla ispat yasağı, başka bir ifadeyle senede karşı senetle ispat yükümlülüğü düzenlenmiştir.

Buna göre, miktar ve değerine bakılmaksızın, senede bağlı her türlü iddiaya karşılık olan iddia edilen vakıalar senetle ispat edilmek mecburiyetindedir.

Son olarak, senetle ispat zorunlu olan olgu hakkında, karşı tarafın açık rızası neticesinde tanık dinlenebilecektir(m.200/2). Yasa koyucu tarafından böyle bir istisnanın getirilmesindeki temel sebep, senetle ispat yükümlülüğüne dair kuralların kamu düzenine ilişkin olmamasıdır¹¹³.

Bu genel açıklamalardan sonra, hizmet tespiti davasının kural olarak; belge, senet, tanık gibi her türlü deliller ispatlanabileceğini belirtmek de fayda vardır¹¹⁴. Zira çalışma koşullarının niteliği gereği ve özellikle sigortasız çalışma halinde genel olarak herhangi bir yazılı delil temin etmek mümkün

---

¹¹¹BUDAK/KARAASLAN, s.244-247; ERCAN, s.291; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.482.

¹¹²ERCAN, s.291-293; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s. 483.

¹¹³PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.496.

¹¹⁴Bağımsız çalışan avukatlar yönünden bkz. **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, 5510 sayılı Kanuna Göre Bağımsız Çalışan Avukatların Sosyal Güvenliği, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, Beta Yayıncılık, Cilt II, 2010, s. 957-993; 6552 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikten önce kanun kapsamında bulunmayan ev hizmetlerinde çalışan kişilerin sigortalılığına ilişkin bkz. **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, **ÖZKARACA**, Ercüment, Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sigortalılığı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 74. Sayı, Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/29863/322724>, s.1133-1161.

olmamaktadır. Lakin diğer deliller ile birlikte çalışmanın ispatına yarar yazılı belgenin olması halinde ispat külfeti kolaylaşacaktır.

Örneğin, işçi ve işveren tarafından müştereken imzalanmış (ve imzaların inkâr edilmediği) bir belgenin varlığı, prime esas kazanç bedelinin tespiti gibi belirli durumlarda kesin delil niteliği arz edecektir. İmzanın inkâr edildiği ve/veya hata, hile ya da tehdit neticesinde imzalandığı iddiasında ise, bu iddianın ispatı iddia eden tarafa ait olacaktır.

Prime esas kazanç bedelinin, Kuruma ibraz edilen ve kayıtlara işlenen prim belgesinde bahsi geçen bedelden daha yüksek olduğuna yönelik iddia sigortalı tarafından ispat edilmelidir¹¹⁵.

Öte yandan; hizmet tespiti davalarında, sigortasız çalışılan döneme yönelik fiili çalışma olgusunun tespiti ile birlikte (günlük brüt asgari ücretin üzerinde maaş alındığı iddiasına dayalı olarak) ayrıca prime esas kazanç bedelinin tespiti de talep edilir ise, yukarıda izah edilen senetle ispat kuralı ve yıllara göre değişkenlik gösteren parasal sınırlar gündeme gelecektir.

HMK'nın 200 ve 202. maddelerinde senetle ispat zorunluluğunda parasal sınır 2.500,00-TL olarak belirlenmiş, anılan Kanun'un Geçici 1/2. maddesinde *"bu kanunun senetle ispat, istinaf ve temyiz ile temyizde duruşma yapılmasına ilişkin parasal sınırla ilgili hükümlerin kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tarihte açılmış olan dava ve işlerde uygulanmayacağı"* hüküm altına alınmıştır.

Kuruma ödenmesi gereken sigorta primlerinin hesabında gerçek ücretin/kazancın esas alınması gerekmekte olup hizmet tespiti davalarının kamusal niteliği gereği, çalışma olgusu her türlü kanıtla ispatlanabilmesine karşın ücret konusunda aynı genişlikte ispat serbestliği söz konusu değildir ve değinilen maddelerde yazılı sınırları aşan ücret alma iddialarının yazılı delille kanıtlanması zorunluluğu bulunmaktadır¹¹⁶.

---

¹¹⁵**YILMAZ**, Halil, Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Sözleşmesiyle Çalışanların Prime Esas Kazançlarının Tespiti, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 145, 2019, Erişim:<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/ViewPDF-sosyal-guvenlik-hukukunda-is-sozlesmesiyle-calisanlarin-prime-esas-kazanclarinin-tespiti-1890>, s.478.

¹¹⁶**GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.309-311.

Yasa’da öngörülen sınırı aşan ücretin tespitinin talep edilmesi halinde, gerçek ücretin tespitinde; hukuki geçerliliği haiz olmak şartıyla, sigortalı işçinin imzasını ihtiva eden aylık ücreti gösterir para makbuzu, banka kaydı, ticari defter ve diğer kayıtlar ile ücret bordrosu gibi birtakım yazılı belgeler ile ispat mümkündür¹¹⁷.

Senetle ispat kuralı için belirlenen miktarın altında kalan ücretin tespitinde ve çalışma dönemi öncesi veya sonrasına ilişkin yazılı delil başlangıcı sayılabilecek herhangi bir belge olduğu durumlarda senetle ispat kuralı üzerinde kalan ücretin tespitinde, tanık dinlenebileceği unutulmamalıdır.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 20.10.2010 gün ve 2010/10-480 E., - 2010/523 K., 20.10.2010 gün ve 2010/10-481 E., - 2010/524 K., 20.10.2010 gün ve 2010/10-482 E., - 2010/525 K., 19.10.2011 gün ve 2011/10-608 E., - 2011/649 K., 19.06.2013 gün ve 2012/10-1617 E., - 2013/850 K., sayılı ilamlarında da aynı görüş ve yaklaşım benimsenmiştir¹¹⁸.

a)Resmi Kayıtlar

İspat vasıtası olarak görülen resmi kayıtlar; sigortalı işe giriş – işten ayrılış bildirgeleri ve diğer resmi kayıtlar olmak üzere kendi içerisinde iki alt başlıkta incelemek mümkündür.

Yüksek Mahkeme tarafından, işveren tarafından usulüne uygun olarak verilen işe giriş bildirgesinin varlığı halinde en azından bir günlük çalışma olgusunun varlığı karine olarak kabul edilmiştir¹¹⁹.

506 sayılı Yasa’nın mülga edilmesi ve SSGSSK’nın yürürlüğe girmesi ile birlikte bu görüşten dönülerek, bir kimsenin sigortalı sayılabilmesi için sigortalı işe giriş bildirgesinin varlığı yeterli olmayıp, aynı zamanda o kimsenin Yasanın belirlediği biçimde (506 sayılı Kanun’un 2 nci maddesi ve 5510 sayılı

¹¹⁷Y.10.HD’nin 05/10/2023 tarihli ve 2023/7660 E. - 2023/9320 K. sayılı ilam

¹¹⁸Y.10.HD’nin 10/07/2023 tarihli ve 2023/6695 E. - 2023/7682 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 14/06/2023 tarihli ve 2023/6065 E. - 2023/6851 K. sayılı ilamı.

¹¹⁹**ASLANKÖYLÜ**, Resul, En Son Değişikliklerle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi Cilt II, Bilge Yayıncılık, Ankara 2017, s.2052.

Kanun'un 4/a maddesi) eylemli olarak çalışmasının da şart olduğu, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 1999/21-549-555, 2005/21-437-448 ve 2007/21-306-320 sayılı kararlarında da bu durumun vurgulandığı ve davacının işyerinde eylemli olarak çalışıp çalışmadığının yöntemince araştırılması gerektiği içtihat halini almıştır¹²⁰.

Hukuk Genel Kurulu kararlarında, işe giriş bildirgesi verilmiş olmasının, çalışma olgusunun ispatında tek başına yeterli olmadığı, davacı işçinin iddiasını ispatla mükellef olduğu vurgulanmaktadır¹²¹. İşe giriş bildirgesinin düzenlenmesinin hizmet ilişkisinin ispatında tek başına yeterli olmadığı ve fiili çalışma iddiasının diğer deliller ile ispatlanması gerektiği doktrindeki hâkim görüşe göre de isabetli bulunmuştur¹²².

Yine, Hukuk Genel Kurulu tarafından, İşe giriş – işten ayrılış bildirgesinin çalışma olgusunu ispatlamakta tek başına yeterli olmamakla birlikte delil niteliğini haiz olduğu belirtilmiş, bildirmede yer alan imza ve fotoğrafın davacı tarafa aidiyetinin gerektiği bilirkişi incelemesi neticesinde belirlenmesi, işe giriş bildirmede yer alan seri numarasının verildiği yıla ait olup olmadığının tespit edilmesi ve toplanan tüm delillerin birlikte değerlendirilerek sonuca ulaşılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir¹²³.

Diğer resmi belge ve kayıtlara ilişkin, hizmet tespiti davalarında spesifik bir ispat yöntemi öngörülmediğinden, usul hukuku bakımından hukuka uygun olarak kabul edilen tüm deliller ile fiili çalışma olgusunun ispatı mümkün

---

¹²⁰Y.10.HD'nin 12/07/2023 tarihli ve 2023/7155 E. - 2023/7802 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 26/12/2016 tarihli ve 2016/12229 E. - 2016/15511 K. sayılı ilamı.

¹²¹**ARSLANKÖYLÜ**, s.2012; Y. HGK'nın 21/09/2011 tarihli ve 2011/10-527 E. – 2011/552 K. sayılı ilamı.

¹²²**ERTÜRK**, Şükran, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri 2016, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.822.

¹²³Y.HGK'nın 22/03/2006 tarihli ve 2006/21-43 E. - 2006/98 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 21/09/2011 tarihli ve 2011/10-527 E. - 2011/552 K. sayılı ilamı.

olmaktadır. Nitekim, trafik kuralının ihlaline yönelik idari para cezası tutanağı¹²⁴ ve tebliğ mazbatası dahi delil olarak kullanılabilir.

Öte yandan, hizmet tespiti talep eden davacı işçinin çalıştığı iddia olunan dönem aralıklarına ilişkin askerlik durumu ve/veya hükümlülük hali araştırılmalıdır¹²⁵.

Genel kadınlar yönünden hizmet tespiti talebi incelenirken ise, bu kişilerin rutin olarak yaptırdığı sağlık muayenelerine dair raporlardan ve ahlak zabıtası kayıtlarında olan kayıtlardan yararlanılmalıdır¹²⁶.

Son olarak, Yüksek Mahkemece, davalı işverenin kamu kurum ve kuruluşu olması halinde bu kurum ve kuruluşlar tarafından çalışmaya yönelik olarak düzenlenen bilgi ve belgelerinde delil olarak geçerli olduğu karine olarak kabul edilmektedir.

b) Puantaj Kayıtları ve Ödeme Belgeleri

Konuya ilişkin yasal mevzuat ve Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadına göre, işçiye ait isim ve imza bilgilerinin bulunduğu puantaj kayıtları, ücret ödeme bordrosu ile diğer kayıtlar getirilmeli, davacı ile ilgili varsa tüm bilgi ve belgeler davalı işverenden istenmeli ve çalışmanın gerçekleştiği ileri sürülen işyerinin Kurum nezdinde bulunan dosyası celp edilmelidir¹²⁷.

Nitekim Y.10.HD'nin 09/11/2023 tarihli ve 2023/7659 E. – 2023/11083 K. sayılı ilamında; “...Bu tür davalarda mahkemece yapılacak iş, davacıyla ilgili varsa tüm belge ve kayıtlar işverenden istenilmeli, çalışmanın gerçekleştiği ileri sürülen işyerinin Kurum nezdinde bulunan dosyası, işverence hazırlanması gerekli ücret ödeme bordroları, puantaj kayıtları ve diğer kayıtlar getirilmeli, dönemsel sigorta primleri bordrosuyla veya aylık prim ve hizmet belgesiyle bildirimleri yapılan sigortalılar tanık sıfatıyla dinlenilmeli, Kurum müfettişlerince inceleme yapıp yapılmadığı sorulmalı, inceleme yapılmışsa

¹²⁴Y.21.HD'nin 19/10/2015 tarihli ve 2014/20639 E. – 2015/18684 K. sayılı ilamı.

¹²⁵Y.21.HD'nin 01/04/2010 tarihli ve 2009/4771 E. - 2010/3697 K. sayılı ilamı.

¹²⁶Y.10.HD'nin 22/11/1998 tarihli ve 1998/9194 E. – 1998/9191 K. sayılı ilamı.

¹²⁷Y.10.HD'nin 13/07/2023 tarihli ve 2023/2142 E. – 2023/7887 K. sayılı ilamı.

belgeler getirtilmeli, aynı çevrede faaliyet yürüten ve davacının çalışmasını bilebilecek durumda olan tarafsız nitelikte başka işverenler ve bordrolu çalışanlar yöntemince saptanarak tanık sıfatıyla dinlenilmeli, işçilik alacaklarına ilişkin dava dosyasının varlığı araştırılarak celbedilmeli ve işçilik hakları davasında dinlenen tanıkların anlatımları ile bu dosyada bilgi ve görgüsüne başvurulmuş tanıkların anlatımları karşılaştırılmalı, varsa çelişki giderilmeli, yargılama sürecinde dinlenen tanık anlatımlarının değerlendirilmesinde, iş yerinin kapsamı, kapasitesi ve niteliği nazara alınmalı, işin mevsimlik olduğu anlaşılırsa dönemleri belirlenmeli, bu dönemde davacı ile işveren arasındaki sözleşmenin askıda olduğu ve mevsimlik dönemlerde hak düşürücü sürenin işlemeyeceği gözönünde bulundurulmalı; böylelikle; çalışmanın varlığı, başlangıç ve bitiş tarihleri, mevsimlik mi, sürekli mi olduğu, yapılan işin kapsam ve niteliği de nazara alındığında kısmi çalışma mümkün olduğundan kısmi ve kesintili olup olmadığı yöntemince araştırılmalıdır...” denilerek, muhakeme sürecinde hangi delillerin toplanması gerektiği detaylıca izah edilmiştir.

Davacı işçiye ait olduğu sabit olan ya da işçinin kayıtlardaki imzası ikrar olunan puantaj kayıtları ve ödeme belgelerinden, kısmi çalışma olgusunun gerçekleştiğinin anlaşılması halinde çalışmanın tespitinde kısmi çalışma olgusu gözetilerek karar verilmelidir¹²⁸.

c) Kurum Müfettişi veya Denetmeni Tarafından Tanzim Edilen Tutanaklar ve Diğer Belgeler

SSGSSK'nın 59/2 ve 86/7. maddeleri ile SSİY'nin 38. maddesi bir bütün olarak gözetildiğinde, Kurum müfettişi veya denetmeni tarafından mahallinde yapılan denetim neticesinde tanzim edilen tutanaklar, aksi sabit oluncaya kadar geçerli olacaktır. Yüksek Mahkemece de, mezkûr tutanaklar güçlü delil olarak kabul edilmektedir¹²⁹.

¹²⁸Y.HGK'nın 26/03/2003 tarihli ve 2003/21-254 E. – 2003/190 K. sayılı ilamı; Y.10.HD'nin 18/10/2017 tarihli ve 2017/3377 E. – 2017/6970 K. sayılı ilamı.

¹²⁹Y.10.HD'nin 08/06/2023 tarihli ve 2023/6182 E. – 2023/6590 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 07/06/2023 tarihli ve 2023/6594 E. – 2023/6483 K. sayılı ilamı.

Y.10.HD'nin 13/09/2023 tarihli ve 2023/5750 E. – 2023/8098 K. sayılı ilamında; “...Sahte sigortalılığa dayanan davalar hizmet tespiti içerikli olmakla, davanın yasal dayanağını oluşturan 5510 sayılı Kanun'un 86 ncı maddesinde bu tür hizmet tespiti davalarının kanıtlanması yönünden özel bir yöntem öngörülmemiştir. Kimi ayrık durumlar dışında resmi belge ve yazılı delillerin bulunması sigortalı sayılması gereken sürelerin saptanmasında güçlü delil olmaları itibariyle sonuca etkili olurlar. Ne var ki bu tür kanıtların bulunmaması halinde somut bilgilere dayanması inandırıcı olmaları koşuluyla bordro tanıkları veya iş ilişkisini bilen komşu işyeri çalışanları gibi kişilerin bilgileri ve bunları destekleyen diğer tanıklarla dahi sonuca gitmek mümkündür...” denilerek, güçlü delil niteliğini haiz denetmen raporu gibi resmi bir belgenin veya yazılı delilin bulunmaması halinde tanık delili nazara alınarak hüküm tesis edilebileceği ifade edilmiştir.

Bununla birlikte, kural olarak 506 sayılı Yasa'nın 79/10 ve 5510 sayılı Yasa'nın 86/8. maddelerine göre; yönetmelikle tespit edilen belgelere işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları kurumca tespit edilemeyen sigortalılar çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak 5 yıl içerisinde mahkemeye başvurarak alacakları ilam ile ispatlayabilirlerse bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazançlar toplamı ile prim ödeme gün sayıları dikkate alınır.

Yasada yer alan 5 yıllık süre hak düşürücü süre olup, mahkeme tarafından kendiliğinden nazara alınır. Öte yandan, konuya ilişkin yasal mevzuat ve Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadına göre, hizmet tespiti talep edilen döneme ilişkin müfettiş veya denetmen raporunun bulunması durumunda hak düşürücü süre kesilmektedir¹³⁰.

Yukarıda izah edilen, 5 yıllık dava açma süresinin başlangıcı ve niteliği gerek doktrinde gerek ise uygulamada tartışmalara sebep olmuştur. Uygulamada bir kısım görüşe göre bu süre zamanaşımı niteliğindedir. Bu görüşün gerekçesi olarak, sigortalının Anayasal sosyal güvenlik hakkını koruma olan kanun amacına, re'sen nazara alınması gereken hak düşürücü süre kavramının değil

---

¹³⁰ ÇAKMAK, İhsan, Hizmet Tespit Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara 2005, s.239; Y.10.HD'nin 21/04/2021 tarihli ve 2021/2870 E. – 2021/5681 K. sayılı ilamı.

itiraz yolu ile ileri sürülebilen zamanaşımı kavramının daha uygun olduğu¹³¹ ileri sürülmektedir.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, bu süre hak düşürücü süre niteliği taşımaktadır¹³². Nitekim Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihatlarında da sürenin hak düşürücü süre niteliğinde olması nedeniyle re'sen nazara alınması gerektiği vurgulanmaktadır¹³³.

Hizmet tespiti talepli olarak ileri sürülen davalarda, Kurum müfettişi veya denetmeni tarafından davalı işveren hakkında tanzim edilmiş herhangi bir raporun olup olmadığı araştırılmalıdır¹³⁴.

Kurum müfettişi veya denetmeni tarafından tanzim edilen tutanaklar dışında, davacı işçinin, dava konusu işyerinde çalıştığı döneme ilişkin çalışma olgusunun ispatına yarar, birtakım belge ve kayıtlarda adı bulunabilmektedir.

Tahdidi olarak sayılamayacak nitelikte olan bu belgelerden, davacının fiili çalışma olgusu anlaşılabilmesi halinde delil olarak ileri sürülmesi mümkün olacaktır. İşin görülmesine ilişkin “para alındı makbuzu” ya da irsaliye-tediye fişlerinde işçinin adının bulunması bu duruma örnek olarak gösterilebilir¹³⁵.

Ne var ki, bu ve benzeri belgelerden, hizmet tespiti talep edilen döneme ilişkin çalışma süresi veya şekli açık ve net bir şekilde anlaşılmayabilir. Bu nedenle, mezkur belgeler, fiili çalışmayı tek başına ispata elverişli olan bir delilden ziyade, çalışma olgusu ve taraflar arasındaki hukuki ilişkinin ispatında takdirli delil olarak değerlendirilmelidir¹³⁶.

¹³¹GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.297.

¹³²CUHRUK, Mahmut, ÇOLAKOĞLU, H. Servet, BÜKEY, A. Avni, Sosyal Sigortalar, Kanun Şerh İctihat, Olgaç Matbaacılık, Ankara 1977, s.708; SARAÇ, s.466; BALCI, Mesut, YILMAZ, Halil, Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s.47.

¹³³Y.HGK'nın 29/03/2023 tarihli ve 2023/10-224 E. - 2023/265 K. sayılı ilamı, Y.10.HD'nin 02/06/2022 tarihli ve 2022/6035 E. - 2022/8469 K. sayılı ilamı.

¹³⁴Y.10.HD'nin 05/12/2011 tarihli ve 2010/8390 E. – 2011/17047 K. sayılı ilamı.

¹³⁵Y.10.HD'nin 19/02/2019 tarihli ve 2016/16711 E. - 2019/1338 K. sayılı ilamı.

¹³⁶ARSLANKÖYLÜ, s.2048.

ç)İşçilik Alacaklarının Tazminine İlişkin Davada Verilen Kesin

Hüküm

İşveren tarafından sigortasız çalıştırılan işçi, bir yandan sosyal güvenlik hukuku bağlamında tespiti davası açabilmekte, diğer yandan da, fiilen çalışılan döneme ilişkin var ise işçilik alacağını talep edebilmektedir. Bu durumda meydana gelen iki farklı uyumsuzluğun birbirine olan etkisi önem arz etmektedir.

Öncelikle, birlikte görülemeyecek¹³⁷ nitelikteki bu iki davanın konusu ve sebebinin farklı olduğunu belirtmekte fayda vardır. İşçi ve işverenin taraf olduğu işçilik alacağı davasında, fiilen çalışılan döneme ilişkin mahrum kalınan alacak kalemleri talep edilmekte; işçi ve işverenin taraf, Kurumun ise fer'i müdahil olduğu hizmet tespiti davasında ise, Anayasal güvence altına alınan sosyal güvenlik hakkına ilişkin talepler ileri sürülmektedir.

İlk derecede bulunan İş Mahkemeleri yönünden yapılan değerlendirmede, Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi'nin 03/04/2013 tarih ve 569 sayılı kararı ile belirli mahkemeler münhasıran Sosyal Güvenlik Hukukundan kaynaklanan dava ve işlere bakmakla görevlendirilmiştir. Öte yandan işçilik alacağı ve hizmet tespitine ilişkin kararlara karşı başvurulabilecek Yargıtay Hukuk Daireleri de farklıdır. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi işçilik alacağına, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi ise hizmet tespitine ilişkin verilen nihai kararların temyiz merci olarak görev yapar. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, her iki dairenin içtihadı ve yargılama sürecine ilişkin uygulaması da farklı olmaktadır.

Güncel içtihatlarda, işçilik alacağına ilişkin yürütülen yargılamada, hizmet tespiti davasında hizmet süresi yönünden verilen karar alacak davası bakımından kesin delil teşkil edeceği, bu davada verilen kararın, eldeki alacak davasını doğrudan etkileyeceğinden hizmet tespiti davasının sonucunun bekletici mesele yapılması gerektiği, buna göre, tespit davasının bekletici mesele

---

¹³⁷**GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.308-309; Y.HGK'nın 10/04/2013 tarihli ve 2013/21-447 E. – 2013/492 K. sayılı ilamı; Doktrinde, bu davaların birlikte görülebileceğini savunan aksi yöndeki görüşler için bkz. **BEYLEM**, s.72; **ÖZEKES**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Bakımından Hizmet Tespiti ve İşçilik Haklarına İlişkin Davaların Birlikte Açılması (Karar İncelemesi), Legal İSGHD, 2004/4, s. 1389 vd.; **BİLGİLİ**, Abbas, Hizmet Tespiti Davaları, Karahan Kitabevi, Adana 2011, s.19.

yapılarak, kesinleşmesinin beklenilmesi ve oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerektiği¹³⁸ açıkça ifade edilmesine karşın, kesinleşen işçilik alacaklarına ilişkin davanın, hizmet tespiti talepli davada kesin delil niteliğinde olmayıp güçlü delil teşkil ettiği kabul edilmektedir¹³⁹.

Öte yandan, Y.10.HD.'nin 23/03/2022 tarihli ve 2022/1094 E. - 2022/4127 K. sayılı ilamında; "...Kuruma ödenmesi gereken sigorta primlerinin hesabında gerçek ücretin/kazancın esas alınması gerekmekte olup hizmet tespiti davalarının kamusal niteliği gereği, çalışma olgusu her türlü kanıtlarla ispatlanabilmesine karşın ücret konusunda aynı genişlikte ispat serbestliği söz konusu değildir ve değinilen maddelerde yazılı sınırları aşan ücret alma iddialarının yazılı delille kanıtlanması zorunluluğu bulunmaktadır. Ücret tutarı maddede belirtilen sınırları aştığı takdirde, tespiti gereken gerçek ücretin; hukuksal geçerliliğe sahip olarak düzenlenmiş bulunmaları kaydıyla, sigortalının imzasını içeren aylık ücreti gösteren para makbuzları, banka kayıtları, ticari defter kayıtları, ücret bordroları gibi belgelerle kanıtlanması olanaklıdır. Yazılı delille ispat sınırının altında kalan miktar için tanık dinlenebileceği gibi, tespiti istenen miktar sınırı aşırsa dahi varlığı iddia edilen çalışmanın öncesine ve sonrasına ait yazılı delil başlangıcı sayılabilecek belgeler bulunuyorsa tanık dinlenmesi mümkündür. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 20.10.2010 gün ve 2010/10-480 Esas - 2010/523 Karar, 20.10.2010 gün ve 2010/10-481 Esas - 2010/524 Karar, 20.10.2010 gün ve 2010/10-482 Esas - 2010/525 Karar, 19.10.2011 gün ve 2011/10-608 Esas - 2011/649 Karar, 19.06.2013 gün ve 2012/10-1617 Esas - 2013/850 Karar sayılı ilamlarında da aynı görüş ve yaklaşım benimsenmiştir.

Diğer taraftan davanın diğer yasal dayanaklarından olan 506 sayılı Kanunun "Prime esas ücretler" başlığını taşıyan 77. maddesinin 1. fıkrası ile 5510 sayılı Kanunun "Prime esas kazançlar" başlığını taşıyan 80. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde, 4/1(a) maddesi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazançlarının hesabında; idare veya yargı mercilerince verilen karar

---

¹³⁸Y.9.HD'nin 17/04/2019 tarihli ve 2019/3371 E. - 2019/9006 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 29/11/2022 tarihli ve 2022/9124 E. - 2022/15536 K. sayılı ilamı.

¹³⁹Y.10.HD'nin 27/04/2023 tarihli ve 2023/4428 E. -2023/4619 K. sayılı ilamı.

gereğince yukarıdaki (1) ve (2) numaralı alt bentlerde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin, brüt toplamının esas alınacağı öngörülmüştür.

Buna göre, maddenin 1/(b) bendinde sayılan istisnalara girmemesi koşuluyla hizmet akdi karşılığı elde edilen gelirlerden sigorta primi kesilmesi asıldır. Anılan Kanunun 3. maddesinde ücret, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara saatlik, günlük, haftalık, aylık veya yıllık olarak para ile ödenen ve süreklilik niteliği taşıyan brüt tutar olarak tanımlanmış, 4857 sayılı İş Kanununun 32. maddesinde de genel anlamda ücret, bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutar olarak tarif edilmiştir. 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin 1. fıkrasının (a)/(1) alt bendindeki "ücretler" kavramı içine asıl ücretle birlikte fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücretleri gibi unsurlar da girmektedir. (3) numaralı alt bend gereğince, idare veya yargı makamları tarafından belirlenen ücretlerin prim hesabına esas alınabilmesi için bu tür kazançlara hak kazanmak yeterli olmamakta, işçilik alacaklarına ilişkin taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkta mahkemece verilen karar sonrasında işçiye (sigortalıya) ödeme yapılmış olması aranmakta, bu durumda, yargı kararı ile hak kazanılan ücret niteliğindeki kazançların primlerinin sigortalı payının infaz sırasında sigortalıya yapılan ödemedan düşülmesi işverenin Kuruma karşı prim yükümlülüğünü kaldırmadığı da dikkate alınmak suretiyle, ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi, hizmet akdi daha önceki bir tarihte sona erdiği takdirde ise yapılan ödemelerin çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancında gözetilmesi gerekmektedir.” denilerek, hizmet tespiti talep edilen dönemde, prime esas kazanç bedelinin tespitinde izlenmesi gereken yol detaylıca izah edilmiştir.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi’nin güncel bir kararında, işçilik alacağına yönelik davada verilen kesin hükmün, prime esas kazanç bedelinin tespitine yönelik diğer davadaki delil niteliğinin değerlendirilmemesi halinde, davacının gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği hüküm altına alınmıştır¹⁴⁰.

¹⁴⁰Anayasa Mahkemesi’nin 25/10/2023 tarihli ve 2019/38643 Başvuru Numaralı kararı, Erişim:<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231214-9.pdf>

3.Bilirkişi İncelemesi

a)Genel Olarak

HMK'nın 266 ve devamı maddelerinde bilirkişi incelemesi düzenlenmiştir. Yasaya göre, hukuk alanı dışında olan özel ya da teknik bilgi gereken durumların çözümünde, tarafların talebi veya re'sen bilirkişi incelemesi yaptırılabilir¹⁴¹.

Hâkimin genel bilgisi, tecrübesi veya mesleki yeterliliğin gereği olan hukuk bilgisiyle çözebileceği konularda bilirkişi incelemesine başvurulamaz. HMK'dan sonra yürürlüğe giren Bilirkişilik Kanunu'nun 3/1,3. maddesinde de, hâkimin mesleki bilgisiyle çözümleyebileceği hususlarda bilirkişi görüşüne başvurulamayacağı açıkça ifade edilmiştir.

Yasada, bilirkişiye başvurunun zorunlu olduğu belirtilen durumlar haricinde hâkim, uyuşmazlık konusu vakıya ilişkin özel ve teknik bilgisinin yeterliliğini ve bilirkişi incelemesine başvurunun gerekip gerekmediğini takdir edecektir¹⁴².

Bu açıklamalardan sonra, bilirkişinin tanımını yapmakta fayda vardır. Buna göre bilirkişi, uyuşmazlığında çözümünün özel ve teknik bilgi gerektirmesi halinde oy ve görüşünün ihtiyaç duyulduğu, üçüncü kişi konumunda yer alan kişi olarak tanımlanabilir¹⁴³.

Uygulamada bilirkişi incelemesine en çok başvuru alan uyuşmazlıkların iş mahkemelerinde olduğu gözlemlenmekle¹⁴⁴ birlikte çözümü hukuki bilgi

¹⁴¹ERCAN, s.325; BUDAK/KARAASLAN, s.260.

¹⁴²KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt: III, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001., s.2631; ÜSTÜNDAĞ, 1997, s.740 vd.

¹⁴³KURU, Cilt: III, s.2622; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.423.

¹⁴⁴MANAV, Eda, Alman Ve Türk İş Ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Bilirkişilik Uygulamalarının Karşılaştırılması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 119, 2015. Erişim:<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-119-1502>, s.460.

gerektiren konularda bilirkişi incelemesi yapılamayacağı unutulmamalı¹⁴⁵, bilirkişi incelemesinin, tıpkı tanık ifadeleri gibi takdiri deliller arasında yer aldığı ve bu nedenle hâkim tarafından diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirilmesi gerektiği göz önünde tutulmalıdır.

Bununla birlikte, bilirkişi incelemesi için gereken avansın delil avansı mahiyetinde olması nedeniyle, bilirkişiye ödenecek ücret için gerekli tutarın gider avansından karşılanması hukuken olanaksızdır.

Nitekim Y.10.HD.'nin 25/05/2015 tarihli ve 2015/8836 E. - 2015/9792 K. sayılı ilamında; "...*Gider avansı alınmasına yönelik düzenleme 01.10.2011 günü yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda benimsenmiştir. Anılan Kanunun; "Dava şartları" başlığını taşıyan 114. maddesinde, davacının yatırması gereken gider avansının yatırılmış olması, dava koşulu olarak sıralanmış, "Harç ve avans ödenmesi" başlıklı 120. maddesinde, davacının, yargılama harçları ile her yıl Adalet Bakanlığı'na çıkarılacak gider avansı tarifesinde belirlenecek olan tutarı, dava açarken mahkeme veznesine yatırmak zorunda olduğu, avansın yeterli olmadığının dava sırasında anlaşılması hâlinde, mahkemece, bu eksikliğin tamamlanması için davacıya (2) haftalık kesin süre verileceği belirtilmiştir.*

Diğer taraftan; söz konusu Kanunun "Delil ikamesi için avans" başlığını taşıyan 324. maddesinde, taraflardan her birinin ikamesini istediği delil için mahkemece belirlenen avansı, verilen kesin süre içinde yatırmak zorunda olduğu, taraflar birlikte aynı delilin ikamesini talep etmişlerse, gereken gideri yarı yarıya avans olarak ödeyecekleri, taraflardan birisi avans yükümlülüğünü yerine getirmezse, diğer tarafın bu avansı yatırabileceği, aksi durumda talep olunan delilin ikamesinden vazgeçilmiş sayılacağı, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işler hakkındaki hükümlerin saklı olduğu açıklanmış; "Resen yapılması gereken işlemlere ilişkin giderler" başlıklı 325. maddesinde ise, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hakim tarafından resen başvurulmuş deliller için gereken giderlerin,

---

¹⁴⁵TANRIVER, Süha, Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilik Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 119, 2015, Erişim:<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-119-1494>, s.232-233.

(1) haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verileceği, belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak tutarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine hükmedileceği bildirilmiştir.

Şu durumda, Kanunun 120. maddesindeki gider avansı ile ilgili düzenlemenin 324. maddedeki delil ikamesi için avans kuralı ile birlikte değerlendirilmesi ve dava koşulu olan gider avansının, delillerin ikamesi dışındaki yargılama giderleri için dikkate alınması gerekmekte olup, dolayısıyla, delil ikamesi için alınacak avans ile dava koşulu niteliğindeki gider avansının birbirinden ayrılması, delillerin ikamesi için alınacak avansın, gider avansı içinde yer almaması zorunludur. Tanık dinlenmesi, bilirkişi raporu alınması, keşif gideri gibi delil ikamesine yönelik giderlerin gider avansı içinde değerlendirilmesi, anılan 324. madde düzenlemesi karşısında olanaksızdır. Ayrıca, delil ikamesi avansının da ispat külfetine göre taraflara yükletilmesi de gerekmekte olup, örneğin resen hesap raporu alınacaksa giderin 325. maddesi kapsamında değerlendirilmesi de yerinde olacaktır... ” denilerek, bilirkişi ücreti için gerekli olan delil avansının, duruma göre ispat külfetinin yüklendiği taraftan veya re’sen yapılması gereken işlemlere ilişkin giderler kapsamında Hazineden karşılanması gerektiği ifade edilmiştir.

b) Hizmet Tespiti Davasında Bilirkişi Delilinin Önemi ve Konuya İlişkin Yargıtay Uygulaması

Sigortasız çalıştırılan işçi tarafından ikame edilen hizmet tespiti davasının çözümü hukuki bilgi gerektirmez. Bu yönüyle bakıldığında, davacı tarafça iddia olunan çalışma olgusunun fiili, gerçek ve kesintisiz olup olmadığı ile ücret hususu, dosyaya celp edilen bilgi ve belgeler ile tanık ifadeleri birlikte gözetilerek değerlendirme yapma görevi hâkime aittir. Bu nedenle, mezkûr hususların çözüm ve değerlendirilmesinde bilirkişi incelemesine başvurulamaz.

Bununla birlikte, Yüksek Mahkemece bilirkişi incelemesine cevaz verilen bazı durumlar bulunmaktadır. Örneğin, dava konusu işyerinde yapılan

iş karşılık çalışan işçi sayısının yeterli olup olmadığı¹⁴⁶, sigortalı işe giriş bildirgesi ve çalışma olgusunu ispata yarar diğer belgelerdeki imzanın davacı işçiye ait olup olmadığı¹⁴⁷, kayıtlarda çalışma ilişkisinin hangi şekilde belirtildiği¹⁴⁸, dosyada mevcut belgeler ile işyerine ait ticari defter ve kayıtların uyumlu olup olmadığı¹⁴⁹ hususları bilirkişi incelemesi ile tespit edilebilecektir.

Uygulamada gerek HMK gerek ise Bilirkişilik Kanunu uyarınca yasaklanmasına rağmen, hâkimin sahip olması gereken genel bilgisi, tecrübesi veya mesleki yeterliliğin gereği olan hukuk bilgisiyle çözebileceği (işin mevsimlik iş niteliğinde olup olmadığı, işçinin ne kadar süre ve ücret karşılığı çalıştığı gibi) hukuki konularda bilirkişi incelemesi yaptırılmadan karar tesis edilmesi halinde hükmün Yüksek Mahkeme tarafından bozulduğu gözlemlenmiştir¹⁵⁰.

4.Keşif

a)Genel Olarak

TDK Güncel Türkçe Sözlüğü'ne göre keşif; bir olay veya durumun oluş nedenlerini anlayabilmek için yerinde inceleme yapmayı ifade eder. HMK'nın 288 ve devamı maddelerinde ise keşif hususu düzenlenmiştir.

Yasaya göre; hâkim, uyuşmazlık konusu hakkında bizzat duyu organları yardımıyla bulunduğu yerde veya mahkemede inceleme yaparak bilgi sahibi olmak amacıyla keşif yapılmasına karar verebilir. Hâkim gerektiğinde bilirkişi yardımına başvurur.

---

¹⁴⁶Y.21.HD'nin 05/12/2013 tarihli ve 2012/13342 E. - 2013 / 22830 K. sayılı ilamı.

¹⁴⁷Y.10.HD'nin 10/01/2022 tarihli ve 2021/11903 E. - 2022 / 83 K. sayılı ilamı.

¹⁴⁸Y.21.HD'nin 20/06/2011 tarihli ve 2010/5738 E. - 2011/5864 K. sayılı ilamı.

¹⁴⁹Y.10.HD'nin 12/07/2023 tarihli ve 2023/7039 E. - 2023/7866 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁰Y.HGK'nın 18/04/2018 tarihli ve 2015/22-1774 E. – 2018/794 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 01/11/2017 tarihli ve 2015/10-215 E. – 2017/1255 K. sayılı ilamı; Y.21.HD'nin 26/03/2013 tarihli ve 2012/20458 E – 2013/5735 K. sayılı ilamı.

Kısaca, hâkim tarafından dava konusu şey üzerinde inceleme yapılarak tüm duyu organları ile bilgi edinmesine yönelik faaliyete keşif denmektedir¹⁵¹. Tıpkı bilirkişi incelemesi gibi keşif kararı da taraflardan birinin talebi üzerine ya da hâkim tarafından re'sen alınabilir.

Hukuka aykırı olmamak şartı ile uyumsuzluğa konu edilen vakıayı ispata elverişli her çeşit bilgi, belge, menkul ya da gayrimenkul eşya keşfin konusunu oluşturabilir¹⁵².

b) Hizmet Tespiti Davasında Keşif Yapılabilecek Durumlar ve Konuya İlişkin Yargıtay Uygulaması

Hizmet tespiti davasında keşif yapılmasına engel bir durum bulunmamaktadır. Zira davacının çalıştığı iddia olunan işyeri, hâkim marifetiyle incelenebileceği incelenebileceği gibi bordro veya komşu işyeri tanıkları da mahallinde icra edilecek keşifle dinlenebilir. Bu davalarda, keşif kararı verilebileceği husus Yüksek Mahkeme kararlarında da ifade edilmektedir¹⁵³.

Yine, çalışmanın gerçekleştiği iddia olunan işyerinin mevcudiyeti, açık adresi ve pasif husumet ehliyetinin tespiti yönünden işverenin kimlik bilgisi¹⁵⁴, işyerinin kapsamı ve kapasitesi¹⁵⁵, işyerinde mevcut bilgi ve belgeler¹⁵⁶, çalışma ilişkisinin niteliği¹⁵⁷, gerekirse tanık dinlemek¹⁵⁸ ve bilirkişi incelemesinden yararlanmak yoluyla gerçekleştirilecek keşif sonucu değerlendirilebilir.

Öte yandan, Yüksek Mahkeme içtihatlarında, özellikle 506 sayılı Kanun'un Ek 5 inci maddesinin II numaralı bendi kapsamında itibari hizmet

---

¹⁵¹KURU, Cilt: III, s.2827; Y. 20. HD'nin 17/09/2013 tarihli ve 2013/3338 E. – 2013/8065 K. sayılı ilamı.

¹⁵²ERCAN, s.323-325; ATALAY, Oğuz, Pekcanitez Usûl, s. 1950.

¹⁵³Y.10.HD'nin 10/05/2007 tarihli ve 2006/17212 E. - 2007/7233 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 10/02/2005 tarihli ve 2004/11088 E. - 2005/1006 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁴Y.10.HD'nin 26/05/2014 tarihli ve 2014/6207 E. – 2014/12644 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁵Y.21.HD'nin 02/05/2016 tarihli ve 2015/15896 E. – 2016/7759 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁶Y.21.HD'nin 26/02/2018 tarihli ve 2016/13056 E. - 2018/1817 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁷Y.21.HD'nin 26/02/2018 tarihli ve 2016/13056 E. - 2018/1817 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁸Y.21.HD'nin 03/03/2003 tarihli ve 2003/948 E. – 2003/1528 K. sayılı ilamı.

süresi olarak gerçekleştiği iddia olunan matbaa işlerinde mahallinde keşif icra etmeden karar vermenin mutlak bozma nedeni olarak sayıldığı gözlemlenmiştir¹⁵⁹.

Nitekim Y.10.HD'nin 03/03/2015 tarihli ve 2014/315 E. - 2015/73 K. sayılı ilamında; *"...Hâl böyle olunca, davacının, davalı işverene ait işyerindeki çalışmalarının itibari hizmet süresinden yararlanmayı gerektirir koşullarda geçip geçmediğinin tespiti amacıyla, işyeri özlük dosyası celp edilerek, davaya konu dönemde davacının işyerinin hangi bölümlerinde ve hangi işte fiilen çalıştığı belirlenerek, birimlerin birbirlerine bağlantı ve uzaklıkları ile bir bölümdeki fiziksel dış etkenlerden diğer bölümlerdeki çalışanların etkilenme dereceleri belirlenip; davacının çalıştığı kısmı gösterir işyeri krokisi de eklenerek, bilirkişi kurulunun katılımıyla keşif yapılmalı, işyerine ilişkin gözlemler ayrıntısı ile keşif tutanağına yansıtılmalı, çalışmaların itibari hizmet süresinden yararlanmayı gerektirir işyeri koşullarında geçip geçmediği net olarak belirlendikten sonra bir karar verilmelidir..."* denilerek, itibari hizmet süresinin tespitine yönelik davalarda keşif yapılmasının zorunlu olduğuna işaret edilmiştir.

Bu bağlamda, birtakım ağır veya yıpratıcı işlerde çalışan sigortalının daha kısa sürede emeklilik hakkı kazanmasına neden olan hakkı ifade eden¹⁶⁰ itibari hizmet süresinin ne olduğuna da kısaca değinmekte fayda vardır.

506 sayılı yasanın 60. ve geçici 81. Maddesinde yaşlılık aylığından yararlanmak için madde de belirlenen yaşa ulaşmış olmak belirli süre prim ödemek, işten ayrılmak ve talepte bulunmak koşulları gereklidir. 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına tabi olarak geçen hizmetlerin birleştirilmesi hakkında ki kanunun 4. Maddesine göre çeşitli sosyal güvenlik kurumuna tabi olarak geçen hizmet süreleri yaşlılık aylığı bağlanmasına esas olmak üzere birleştirilebilmektedir.

¹⁵⁹Y.10.HD'nin 10/05/2007 Tarihli ve 2021/2305 E. - 2021/13136 K. sayılı ilamı.

¹⁶⁰**CANIKLIOĞLU**, Nurşen, İtibari Hizmet Süresine İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı ve Yaşanan Gelişmeler, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı:8, 2017. (Anayasa Mahkemesi) Erişim:<https://sicil.mess.org.tr/Media/Uploads/sicil08-127-139.pdf>, s.127; **BAŞTERZİ**, Fatma, Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayınevi, Ankara 2006, s.233 vd.

506 sayılı kanunun 39. maddesine göre *"Ek 5 ve 6. Maddeleri gereğince sigortalılık süresine ilave edilen gün sayıları 5 yıldan çok olmamak üzere bu kanunun 60 ve geçici 81. Maddelerinde belirtilen yaş haddinden indirilir."* hükmü mevcuttur. 5434 sayılı kanunda da çalışanlara erken emekli olma imkânı tanınarak özendirilmeye çalışılan¹⁶¹ itibari hizmet kavramına yer verilmiştir. 5434 sayılı kanunda ayrıca fiili hizmet zammı kavramına da yer verilmiş olup bu husus 5434 sayılı kanunun 33, 34 ve 205. Maddelerinde düzenlenmekle, söz konusu fiili hizmet zammının hizmet süresini emeklilik ikramiye miktarını ve emekli aylığı bağlama oranını arttırmakta ve yaş haddinde de 8 yıla kadar indirim sağlamaktadır.

5434 sayılı kanunda ki fiili hizmet zammının 506 sayılı kanunda ki itibari hizmetin karşılığı olduğu buna bağlı olarak da 5434 sayılı kanunda ki fiili hizmet zammının 506 sayılı kanun kapsamında ki hizmetlerle birleştirilmesi durumunda sigortalılık süresine eklenmesi ve yaş haddinden indirilmesi gerekecektir.

5.Tanık İfadesi

a)Genel Olarak

Tanıklık, uyuşmazlığa konu edilen vakıa, olay veya olguya ilişkin olarak, beşeri duyular vasıtası ile bizzat edinilen bilgi ve algıların, davada taraf olarak yer alanlar dışında üçüncü kişi tarafından yargılamanın yürütüldüğü mahkemeye aktarılması faaliyeti olarak tanımlanabilir¹⁶². Bu yönüyle mahkemeye ifadede bulunan kişiye ise tanık denir¹⁶³.

---

¹⁶¹**SÖZER**, Ali Nazım, İtibari Hizmet Müessesesi ve İtibari Hizmetle İlgili Bazı Uygulama Sorunları, Çimento İşveren, C.12, S.3, Mayıs 1998, s.6; **GÜZEL**, Ali, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1999 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin 1999 Kararlarının Değerlendirilmesi, Türk Milli Komitesi Yayını, İstanbul 2001, s.317-318.

¹⁶²**ERCAN**, s.314; **ANSAY**, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usûlleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1960, s.266.

¹⁶³**KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s.415; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, Medeni Usul s.476.

HMK'nın 169 ve devamı maddelerinde düzenlenen isticvaba ilişkin hükümler gereği ifadesi alınabilecek davacı veya davalı olarak dava dosyasında taraf olan kişilerin ise tanık sıfatıyla ifadesine başvurulmayacaktır¹⁶⁴.

Tüzel kişilerin davada taraf olarak yer aldığı durumlarda ise, tüzel kişiliğin yetkili organı tanık olarak dinlenemeyecektir. Öte yandan, taraf vekillerinin davada taraf olmamaları nedeniyle tanık olarak dinlenmeleri mümkündür¹⁶⁵.

Tanık tarafından aktarılan bilgiler, davadan önce vukuu bulan olaya ilişkin ve genelde tesadüf eseri gördüğü veya işittiği şeye ilişkindir¹⁶⁶. Bu kapsamda tanık ifadesi alınmalı ve dinlenen tanıktan uyuşmazlığa ilişkin yorumu veya görüşü sorulmamalıdır¹⁶⁷.

Kural olarak, kişinin tanık olarak davet edildiği duruşmada ifade vermesi zorunludur¹⁶⁸. Ancak, HMK'nın 247.maddesine göre, kanunda açıkça belirtilmiş olan hâllerde, tanık olarak çağrılmış bulunan kimse, tanıklık yapmaktan çekinebilir.

Taraflardan birinin nişanlısı olmak, evlilik birlikteliği son bulmuş olsa bile eşi olmak, taraflardan birinin veya eşlerinin altsoyu ya da üstsoyu olmak, taraflardan biriyle arasında evlatlık bağı olmak, üçüncü dereceye kadar kan veya kayın hısmı olmak gibi kişisel nedenlerden dolayı (HMK m.248) tanıklıktan çekinilebileceği gibi Kanun gereği sır olarak korunması gereken bilgiler hakkında tanıklığına başvurulacak kimseler (HMK m.249) veya menfaat ihlali tehlikesi altında bulunan kimseler (HMK m.250) de tanıklıktan çekinebilir.

Takdiri delil olarak kabul edilen tanık ifadesi, kanaat verici niteliği haiz olmak ile birlikte güçlü delil olarak değerlendirilemez. Zira, hafıza-i beşer

---

¹⁶⁴**BELCİ**, Ozancan, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Hizmet Tespiti Davaları, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2019, s.117.

¹⁶⁵**KURU**, Cilt: III, s.2568; **ERCAN**, s.315.

¹⁶⁶**BERKİN**, Necmettin, Medenî Usûl Hukuku Esasları, Hamle Matbaası, İstanbul 1969, s.196.

¹⁶⁷**PEKCANİTEZ**, Hakan, **ATALAY**, Oğuz, **ÖZEKES** Muhammet, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 9. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2021, s.408; **ERCAN**, s.314.

¹⁶⁸**ÜSTÜNDAĞ**, 1997, s.733; **BUDAK/KARAASLAN**, s.255.

nisyan ile maluldür. Gerçekten de, insan hafızası unutkanlık hastalığına sahiptir. Bu nedenle, olayın vukuundan ziyade, aradan geçen sürenin ardından hafızada kalan yansımasının mahkemeye aktarıldığı tanık ifadesine, ancak davanın ispatının mümkün olması halinde başvurulabilir.

Öte yandan, her durumda tanığın gerçeği hatırladığı ya da doğru olarak mahkeme ifade ettiğinden söz edilemez. Bu nedenle, yalnızca yazılı senede bağlı olması mümkün olmayan hukuki eylem veya işlemler yönünden tanıklığa cevaz verilmektedir¹⁶⁹.

Tanık delilinin diğer takdiri delillere göre daha zayıf nitelikte olmasına karşın, bu delilden tümüyle vazgeçilmesi de mümkün olmamaktadır¹⁷⁰. Zira, insanlık tarihi boyunca sosyal hayata dair adaletin tesisinde her zaman tanık ifadelerinden yararlanılmıştır¹⁷¹.

Tanık delili, genel olarak ceza yargılamalarında önem arz eder. Hukuk yargılamalarında ise bu delile daha az başvurulması ise, özellikle aile ya da miras hukukundan kaynaklı davalarda tanık delilinin vazgeçilemez nitelikte olduğu gerçeğini ortadan kaldırmayacaktır¹⁷².

Tanık delilinin takdiri delil niteliği gereği, tanığın gerçeği ifade edip etmediği ve beyanlarına itibar edilip edilmeyeceği hususlarında takdir hakkı hâkime aittir. Bu nedenledir ki, dinlenen tanıkların çoğunluğunun müşterek beyanının aksine, kararında gerekçelendirmek kaydıyla, tek bir tanık beyanı dahi nazara alınarak hüküm tesis edilebilir¹⁷³.

---

¹⁶⁹KURU, Cilt: III, s.2571.

¹⁷⁰PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Ders Kitabı, s.408; ERCAN, s.314.

¹⁷¹ÇOLAK, Mücahit, İslam Muhakeme Hukukunda Şahitlik ve Hükümleri, EÜSBED, 2016, Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/263262>, s.87.

¹⁷²BERKİN, Necmettin, Tatbikatçılara Medenî Usûl Hukuku Rehberi, Filiz Kitabevi, İstanbul 1981, s.197.

¹⁷³KURU, Cilt: III, s.312.

b)Hizmet Tespiti Davasında Tanık İfadesinin Önemi

Hizmet tespiti davalarında fiili çalışma olgusunun ispatının, yazılı ve resmi deliller ile yerine getirilmesi son derece güçtür. Uyuşmazlıkların çoğunda bu delillere ulaşmak neredeyse imkânsızdır. Zira, Kuruma herhangi bir bildirim yapılmadan sigortasız çalıştırma halinde genel olarak herhangi bir bilgi veya belge işverence tanzim edilmeden kayıt dışı istihdam gerçekleştirilmekte ve genel olarak maaş ödemeleri elden yapılmaktadır.

Bu nedenle, hizmet tespiti talebine konu edilen dönemde sigortasız çalıştırılan işçinin fiili çalışma olgusunun ispatında tanık delili son derece önem arz etmekte ve en çok başvuru delil olarak tanık ifadeleri karşımıza çıkmaktadır.

Yüksek Mahkeme de bu gerçekliğin farkında olarak, tanık beyanlarının alınmasında özenli davranılıp tanık ifadelerinin doğruluk payının gözlemlenmesine işaret etmekte, elde edilmesi güç bulunan yazılı delillerin bulunmaması halinde tanık ifadelerine itibar edilerek karar verilebileceğini hüküm altına almaktadır¹⁷⁴.

Bilindiği üzere, yazılı bir belgenin aksinin ancak buna eşdeğer ispat gücüne sahip olan başka bir belgeyle ispatı mümkündür. Bu nedenle, işveren tarafından sigortalının Kuruma bildirildiğine, primlerin düzenli ve gerçeğe uygun olarak yatırıldığına dair belgenin varlığı ile ücret ödeme bordrolarında sigortalıya ait imzanın bulunması halinde tanık deliline dayanılamayacaktır.

Öte yandan, hizmet tespiti davalarının niteliği gereği kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle, yalnızca taraflarca bildirilen tanıklar ile yetinilmeyip, davacının çalıştığı iddia olunan döneme ilişkin bordrolarda adı geçen işçiler ve gerekirse komşu işyerlerinde anılan dönemde çalışanların tespit edilip re'sen tanık olarak dinlenmeleri gerekmektedir¹⁷⁵.

Nitekim Y.10.HD'nin 13/01/2020 tarihli ve 2018/4074 E. - 2020/8 K. sayılı ilamında; *"...davalı dönemdeki bordrolar celpedilerek, davacının*

---

¹⁷⁴GÜNAY, s.1714; Y.21.HD'nin, 30/06/2008 tarihli ve 2007/18032 E. - 2008/10015 K. sayılı ilamı.

¹⁷⁵Y.10.HD'nin 12/07/2023 tarihli ve 2023/7155 E. - 2023/7802 K. sayılı ilamı.

davalının yanında çalışmasını ve süresini bilebilecek, bordro tanıkları resen tespit edilerek dinlenilmeli, bordo tanığı tespit edilememesi halinde komşu işyeri işvereni ve komşu işyerinde çalışan bordro tanıkları tespit edilerek dinlenilmeli, tanık beyanları arasında çelişki oluşması halinde bu çelişki giderilmeli, işyerinde bu dönemde sigortalı çalıştırılmamasının gerçeğe uygun olup olmadığı araştırılmak suretiyle uyuşmazlık konusu husus, hiçbir kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak biçimde çözümlenip deliller hep birlikte değerlendirilip takdir edilerek, varılacak sonuç uyarınca bir karar verilmelidir...” denilerek, fiili çalışma olgusunun ispatı için dönem bordrolarında yer alan tanıkların, bulunmaması halinde ise komşu işyeri tanıklarının dinlenmesinden sonra tüm delillerin birlikte değerlendirilerek hüküm tesis edilmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir.

Bununla birlikte, dinlenen tanıkların dava konusu dönemde sigortalılığın olmaması ve bordrolarda adının geçmemesi halinde beyanlarının inandırıcılığı olmayacağından hükme esas alınmaması gerektiği de belirtilmektedir¹⁷⁶. Bu nedenle, dinlenen tanıkların dönem bordrolarında adının bulunmaması, davacı ile birlikte çalışmalarının bulunmaması ve/veya komşu işyeri çalışanları da olmaması nedeniyle beyanlarına itibar edilemeyeceği unutulmamalıdır¹⁷⁷.

c)Konuya İlişkin Yargıtay Uygulaması ve Yüksek Mahkeme’nin Tanık Beyanları Yönünden Benimsediği Temel İlkeler

Yüksek Mahkemece, çalışma olgusunun tespitinde ifadelerine başvurulacak tanıklara dair birtakım kurallar getirilmiştir. Bu kuralların ilki ve kanaatimizce en önemlisi, dinlenen tanıkların, dava konusu döneme ilişkin olarak işyerinden verilen dönem bordrolarında adının bulunması ve davacı ile birlikte çalışan kişilerden olmasıdır.

Nitekim, beyanı hükme esas alınan tanığın davacıyla birlikte çalışan ve kayıtlarda adı bulunan kişilerden olmaması, komşu işyeri tanığı vasfını da haiz

¹⁷⁶Y.HKG’nin 27/01/1999 tarihli ve 1998/21-11 E. - 1999/16 K. sayılı ilamı.

¹⁷⁷**GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU**, s.307; **GÜNAY**, s.1713; Y.10.HD’nin 11/05/2023 tarihli ve 2023/4802 E. - 2023/5281 K. sayılı ilamı, Y.21.HD’nin 25.03.2004 tarihli ve E.2003/11996 - K.2004/2879 sayılı ilamı.

olmaması mutlak bozma nedeni olarak görülmekte, mezkur tanık beyanlarının çalışma olgusunun ispatı yönünden somut olgular içermediği kabul edilmektedir. Bu durumda ise yapılacak işin, dönem bordrolarının celbi ve/veya benzer mahiyette iş yapan komşu işyerlerinde çalışanların tespitinden sonra davacıyla birlikte çalışan veya davacının çalışmasına şahit olan kişilerin tanık olarak dinlenmesi gerektiği istikrarla vurgulanmaktadır¹⁷⁸.

Yüksek Mahkeme içtihatlarında adı geçen “*Bordro Tanığı*” veya “*Komşu İşyeri Tanığı*” kavramlarını da izah etmekte fayda vardır. Davalı işveren tarafından kuruma düzenli olarak bildirilen/bildirilmesi gereken dönem bordrolarında, anılan dönem için dava konusu işyerinde çalışan kişilerin kimlik ve sigorta sicil bilgileri yer almaktadır. İşte bu bordrolarda isimleri yer alan ve dava konusu dönem aralığında sigortalılığı bulunan dava dışı işçilerden, davacı ile birlikte çalışmış olabileceği değerlendirilen kişiler bordro tanığı olarak ifade edilmektedir.

Ancak her durumda, işveren tarafından ücret bordrosunun tanzim edilerek Kuruma verildiğinden söz edilemez. Nitekim, kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu ve genelde sigortasız çalışanların bulunduğu işyerlerinde dönem bordrolarına rastlanılmamaktadır. Bu durumda, Yüksek Mahkemece komşu işyeri tanığı araştırması yapılması gerektiği yönünde içtihat oluşturmuştur¹⁷⁹.

Dönem bordrosunun bulunmaması sebebiyle bordro tanığının dinlenilmediği durumlarda, mahkemece yapılması gereken işin, komşu işyeri işverenleri ile bunların bordrolarındaki kayıtlı çalışanlardan davacının çalışmasını bilebilecek kişilerin, emniyet, zabıta, vergi dairesi, SGK marifetiyle tespit edilerek bilgi ve görgülerine başvurulması gerekmektedir¹⁸⁰.

---

¹⁷⁸BİLGİLİ,s.367-375; Y.HGK’nın 29/01/2003 tarihli ve 2003/21-1 E. - 2003/34 K. sayılı ilamı; Y.10.HD’nin 27/10/2011 tarihli ve 2010/6976 E. - 2011/14886 K. sayılı ilamı.

¹⁷⁹Y.10.HD.’nin 31/03/2021 tarihli ve 2020/10114 E. - 2021/4435 K. sayılı ilamı.

¹⁸⁰Y.10.HD’nin 12/07/2023 tarihli ve 2023/7360 E. - 2023/7803 K. sayılı ilamı.

Re'sen araştırma ilkesinin uygulanmasının gereği¹⁸¹ olarak, komşu işyeri tanıklarından tespit edilecek kişiler duruşmaya davet edilerek ifadelerine başvurulur¹⁸².

Uygulamada, birbirleri ile yakın akrabalık bağı bulunan kişilerin taraf olduğu hizmet tespiti davaları ile de karşılaşmaktadır. Bu davalarda davacının iddiası, anne, baba, kardeş veya diğer bir yakın akrabasının yanında çalıştığı döneme ilişkin hizmetlerinin Kuruma bildirilmediğine ilişkindir.

Yüksek Mahkeme'nin, bu tip uyuşmazlıkların kamu düzenine ilişkin olması ve fiili çalışma olgusunun titizlikle yapılacak bir araştırma neticesinde ortaya konmasına yönelik yerleşik içtihadı bu davalarda farklı bir önem ihtiva etmektedir.

Nitekim bir kararda, uzun süredir çalıştığına yönelik iddiayı ileri süren davacı kardeşinin çalışmalarının az bir kısmını Kuruma bildirip, geriye kalan kısmını bildirmeyen davalı kardeşin bu davranışının hayatın olağan akışına ve hayat tecrübesine uygun olup olmadığı üzerinde karar verilmesi bozma nedeni sayılmıştır¹⁸³.

Yine, Yüksek Mahkeme'nin bir kararında, tarafların aynı soyadını taşıması halinde, akrabalık derecesinin araştırılması, yakın akraba olduklarının anlaşılması halinde davacının sosyal güvenlik hakkından mahrum edilmesinin hayatın olağan akışına kesin bir suretle ters düşeceği hususu açıkça ifade edilmiştir¹⁸⁴.

Yüksek Mahkeme'nin yakın hısımlara yönelik temkinli bu yaklaşımı yerinde olmakla birlikte, her somut olayın kendi özelinde değerlendirilmesi ve fiili çalışma olgusunun hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde ispatlanması halinde geçerli olmayacağı düşünülmektedir. Zira, çalışma kavramı içerisinde

---

¹⁸¹ GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.306-307.

¹⁸²Y.HGK'nın 03/11/2004 tarihli ve 2004/21-480 E. – 2004/579 K. sayılı ilamı.

¹⁸³Y.10.HD'nin 23.02.1995 tarihli ve 1995/1955 E. - 1995/1870 K. sayılı ilamı.

¹⁸⁴Y.10.HD'nin 27/02/2003 tarihli ve 2003/541 E. - 2003/1284 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 19/11/2009 tarihli ve 2008/12970 E. - 2009/17624 K. sayılı ilamı.

fiili bir olgu barındırır. Bu nedenle, fiili olgunun usul ve yasaya uygun olarak elde edilen her türlü yasal delil ile ispat edilebileceği unutulmamalıdır.

Bu açıklamalardan sonra, Yüksek Mahkeme'nin tanık beyanları yönünden benimsediği temel ilkeleri özetlemek gerekirse, ilk olarak; hizmet tespitine yönelik davaların kamusal niteliğinin ağırlık göstermesi nedeniyle, hâkimin taraflarca bildirilen tüm delil ve tanıklar dışında soruşturmayı genişleterek kamu tanığı vasfını haiz kişileri tespit edip dinlemesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Bu durum, bazı hallerde muvazaalı – danışıklı olarak davanın taraflarının anlaşması ve tanıkların da gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları neticesinde fiili duruma aykırı olarak kişilerin sigortalılığa ve sosyal güvenlik haklarına kavuşmasının ve Kurumun mali yapısının negatif etkilenmesinin önlenmesinde büyük önem taşımaktadır.

İkinci olarak; tanıklığın takdiri delil niteliğinde olması ve fiili çalışma olgusunun ispatında görgüye dayalı bilginin mahkemeye sağlıklı olarak aktırılmasının önem taşıması nedenleriyle, tanığa yalnızca dava konusu çalışma olgusuna yönelik bizzat edindiği bilgisi sorulmalı ve bu bilginin kaynağının ne olduğu titizlikle denetlenmelidir.

Özellikle uzun süreli çalışma iddialarında, taraflarca bildirilen tanıklar dışında re'sen tespit edilecek tarafsız kamu tanıkları dinlenerek adil ve hakkaniyetli bir sonuca ulaşılabileceği düşünülmektedir. Nitekim kurum kayıtlarında sigortalı bulunanlar arasında aynı işyeri için bordro tanığı veya farklı işyeri için komşu işyeri tanığının beyanları ile bu bilgilerin nasıl edinildiği hususunun denetimi daha mümkün olacaktır.

Ancak bu noktada, hükme esas alınan kamu tanığının sigortalı olduğu dönem aralığı ile tespit yapılabileceğini, başka bir deyişle, dinlenen tanığın sigortalı bulunmadığı döneme ilişkin olarak ileri sürdüğü bilgilere itibar edilemeyeceğini belirtmekte fayda vardır¹⁸⁵.

---

¹⁸⁵Y.10.HD'nin 07/03/2014 tarihli ve 2013/21835 E. - 2014/4989 K. sayılı ilamı; Aynı yönde, 30/03/2023 tarihli ve 2023/2555 E. - 2023/3517 K. sayılı ilamı.

Bu nedenle, tespiti talep edilen dönemi kapsayacak şekilde sigortalılığı ve bilgisi bulunan yeterli sayıdaki bordro tanıklarının ifadesi hükme esas alınabilecek, işyerinde çalışılmayan döneme ilişkin olarak bildirilen beyanlara itibar edilemeyecektir¹⁸⁶.

Bununla birlikte, insan hafızası gereği, uzun bir süre öncesine yönelik fiili çalışma olgusunu hatırladığını beyan eden tanığın, bu bilginin akılda tutulmasının pek mümkün olmaması nedeniyle, beyanlarına dayanak bilgiyi nereden ve ne şekilde edindiği hususu tespit edilmeden hükme esas alınmamalıdır¹⁸⁷.

---

¹⁸⁶Y.21.HD'nin 26/10/2009 tarihli ve 2008/16053 E. – 2009/13683 K. sayılı ilamı.

¹⁸⁷**GÜZEL/OKUR/CANİKLİOĞLU**, s.307; **BULUT**, Mehmet, Hizmet Tespit Davaları, Bilge Yayınevi, Ankara 2016, s.161-162.

HİZMET TESPİTİ DAVASINDA NİHAİ HÜKÜM

I-DAVANIN SONA ERMESİ

1.Genel Olarak

Bilindiği üzere, davaya son veren nihai karara hüküm denmektedir¹⁸⁸. Mahkemece tesis edilecek hüküm ile birlikte davanın görülmesi sona erecektir. Genel olarak hüküm çeşitleri ise, davanın tamamen kabulü, kısmen kabulü, reddi, konusuz kalması ve açılmamış sayılmasıdır.

Hizmet tespiti davasında verilen hükmün türüne göre, taraflar yönünden farklı sonuçlar doğmakla birlikte, Kurumun davada davalı olarak taraf olmadığı, başka bir ifadeyle, fer'i müdahil olduğu durumlarda da karara karşı kanun yoluna başvuru hakkının bulunması ve/veya kesinleşmesine müteakip infazı için Kuruma da tebliğ edilmesi yasal zorunluluktur(İMK m.4/2)

Uygulamada, davacı lehine verilen ve kurum kayıtlarında düzeltme yapılmasını gerektiren kararların Kurum tarafından re'sen uygulanmadığı, davacının başvurusu üzerine Kurum tarafından karar uyarınca işlem yapıldığı gözlemlenmektedir¹⁸⁹.

Öte yandan, davanın nihai karar ile hükme bağlanabilmesi için taraflardan tümü hakkında olumlu veya olumsuz bir karar tesis edilmelidir. Nitekim, Y.10.HD.'nin 18/05/2022 tarihli ve 2022/4763 E. – 2022/7364 K. sayılı ilamında “...*Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun "Hükmün kapsamı" başlıklı 297. maddesinin 2. bendinde "Hükmün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. " düzenlenmesi gereği davacının talebini yönelttiği tüm davalılar hakkında, kabul veya red yönünde verilen kararın ne olduğu belirtilmelidir. Bu nedenle davanın tarafı olan bir kısım davalı hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi, isabetsiz*

¹⁸⁸ ERCAN, s.365; BUDAK/KARAASLAN, s.280.

¹⁸⁹ BEYLEM, s.136.

görülmüştür...” denilerek, taraflardan biri yönünden hüküm kurulmaması hali mutlak bozma nedeni olarak görülmüştür.

2.Davanın Tamamen veya Kısmen Kabulü

Hizmet tespiti davalarında, dosyaya celp edilen tüm bilgi ve belgeler ile tanık ifadeleri bir bütün olarak değerlendirildikten sonra, dava konusu dönemin tamamında, davacı işçinin fiilen çalıştığının anlaşılması halinde davanın kabulüne karar verilecektir.

Bununla birlikte, davacı tarafın iddiasının tümüyle ispatlanamadığı, özellikle dava konusu dönem içerisinde yalnızca belirli bir tarih aralığındaki çalışma olgusunun sübuta ermesi halinde ise dava kısmen kabul edilecek, fazlaya ilişkin istemi ise reddedilecektir.

Gerek davanın kabulü gerek ise kısmen kabulü halinde, hizmet tespiti davalarındaki ispat vasıtalarının yasaya ve Yüksek Mahkeme’nin yerleşik içtihatlarına uygun olarak ileri sürülmesi ve mahkemece de bu yön gözetilerek değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

İMK’nın 4/2. maddesine göre Kurum, yürütülen yargılama neticesinde verilecek nihai kararı, hükmün kesinleşmesine müteakip uygulamakla yükümlüdür. Bu nedenle, davanın tamamen ya da kısmen kabulü halinde, mahkemece tespit edilen sigortalı hizmet dönemine ilişkin aylık kazanç toplamı ile prim ödeme gün sayısı nazara alınarak Kurum tarafından gerekli tescil işlemi yapılır¹⁹⁰.

Bunun için mahkeme ilamında tespit edilen döneme ilişkin aylık prim ve hizmet belgesinin tanzim edilerek Kuruma sunulması ihtar edilmek suretiyle işverenden istenir¹⁹¹. İşveren tarafından ihtarla rağmen istenilen hususların yerine getirilmemesi, işyerinin kapatılmış olması veya işyerine ulaşamıyor olması

---

¹⁹⁰TUNCAY/EKMEKÇİ, s.279; GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.313-314.

¹⁹¹TUNCAY/EKMEKÇİ, s.279.

halinde işverenden istenilen belge ve bildirgelere Kurumca re'sen tanzim edilerek tescil işlemi yapılır¹⁹².

SSGSSK'nın geçici 7.maddesi yollamasıyla uygulanan mülga 506 sayılı Yasa'nın 60/G maddesi uyarınca, mahkeme ilamı ile tespit edilen dönemin davacının 18 yaşından küçük olduğu döneme denk gelmesi halinde, bu hizmetler sigortalılık süresine dahil edilmemekle birlikte davacı yönünden sigortalılık başlangıç tarihinin 18 yaşını doldurduğu tarihi olduğu tespit edilerek prim ödeme gün sayısı yönünden nazara alınmalıdır¹⁹³.

Öte yandan, mahkeme kararı neticesinde sigortalı yönünden tescil edilmesi gereken hizmetler nedeniyle sosyal sigortanın sağladığı haklardan yararlanma imkânı, ilgili dönemler yönünden primlerin işverenden tahsil edilmesi şartına bağlı olmaksızın sigortalıya sağlanmaktadır.

İzah edildiği üzere, kararın kesinleşmesi ile birlikte Kurum kararın infazı için gerekli işlemleri yapmak mecburiyetindedir. Eğer, bu yasal yükümlülük yerine getirilmez ise, davacı tarafça infaz hukuku gözetilerek kararın yerine getirilmesi talep edilebilir¹⁹⁴.

Buraya kadar açıklananlara ek olarak, HMK'nın 308. maddesinde düzenlenen davayı kabul müessesini incelemekte fayda vardır. Bilindiği üzere, davacı tarafça ileri sürülen talep sonucunun davalı tarafça kısmen ya da tamamen muvafakat edilmesi halinde davayı kabul kurumu gündeme gelecektir¹⁹⁵.

Tek taraflı irade beyanı niteliğinde olan, davacının rızası ya da mahkemenin kabulüne bağlı olmayan ve şarta bağlı olarak ileri sürülemeyen kabul, yalnızca tarafların üzerinde serbestçe tasarruf ehliyeti bulunun davalarda gündeme gelecektir. Yargılama sırasında yazılı dilekçe ile, duruşma veya

---

¹⁹²ÇAKMAK, s.196.

¹⁹³Y.10.HD'nin 22/06/2023 tarihli ve 2023/6720 E. - 2023/7345 K. sayılı ilamı.

¹⁹⁴ÖZTÜRK, Meltem, Hizmet Akdine Dayanan Sosyal Sigorta İlişkisinin Dava Yoluyla Tespiti, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2010, s.216.

¹⁹⁵KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt: IV, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001, s.3674; ERCAN, s.377.

(tutanağa derç edilip ilgili tarafça imza edilmek koşuluyla) keşifte sözlü olarak kabul beyanı ileri sürülebilir¹⁹⁶.

Davanın kabul edilmesi ile birlikte maddi anlamda kesin hüküm teşkil edecek şekilde karar verilir¹⁹⁷. Ancak, doktrinde yer alan hakim görüşe göre, ayrıca mahkeme kararına gerek bulunmadan davanın kabul edilmesine yönelik beyan ile dava sona erecektir¹⁹⁸. Bir diğer görüşe göre ise, kabul beyanı gözetilerek tesis edilen mahkeme ilamı ile dava sona ermektedir¹⁹⁹.

Davayı kabule ilişkin bu genel açıklamalardan sonra, hizmet tespiti davalarında davayı kabulün mümkün olup olmadığı tartışılmalıdır. Doktrinde yer alan bir kısım görüşe göre hizmet tespiti davalarında da davayı kabulün mümkün olduğu²⁰⁰ belirtilmiş ise de, bu davaların kamu düzenine ilişkin olması, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecek nitelikte bulunması ve konuya ilişkin yasal mevzuat ile Yüksek Mahkeme içtihadı²⁰¹ gözetildiğinde, bu görüşe katılmak pek mümkün olmamıştır. Zira, davayı kabul kurumunun hizmet tespiti davalarında uygulanması halinde, re'sen araştırma ilkesinin bir önemi kalmayacağı gibi tarafların danışıklı olarak iddia ve kabul beyanında bulunduğu, Kurumun ise fer'i müdahil statüsünde olması nedeniyle dosyada taraf olarak yer almaması (davalı veya davalı ile birlikte zorunlu dava arkadaşı olmaması) nedeniyle bu yönde herhangi bir beyanda bulunamadığı davalarda, fiil ve gerçek duruma aykırı olarak sigortalı hizmet tespiti yapılabilecek ve Kurumun malî dengesinin korunması güçleşecektir.

Son olarak, hizmet tespitine ilişkin talebin kabulü halinde, işveren tarafından tespite konu önceki dönemler yönünden sigorta primleri Kuruma ödenecektir. Buna ilaveten, sigortalının ve işverenin payının dâhil olduğu gecikme cezası ve gecikme zammı işverenden tahsil edilecektir²⁰². İşverenden

---

¹⁹⁶KURU, Cilt: IV, s.3697 vd.

¹⁹⁷KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.511-512; ; ERCAN, s.378-379; BUDAK/KARAASLAN, s.299.

¹⁹⁸PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.556; BUDAK/KARAASLAN, s.299.

¹⁹⁹KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.512; ERCAN, s.379.

²⁰⁰ÇENBERCİ, s.512.

²⁰¹Samsun BAM 7.HD'nin 15/10/2021 tarihli ve 2020/1640 E. - 2021/2864 K. sayılı ilamı.

²⁰²GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.314.

tahsil edilen önceki dönem yönünden sigorta primi borcundan, sigortalının payını rücu hakkına sahip olmakla birlikte, sigortalıya ödenen ücretten sigorta prim payının düşülmesine rağmen kesilen tutar Kuruma ödenmediyse artık rücu hakkından söz edilemeyecektir²⁰³.

Hizmet tespitine yönelik mahkeme ilamının kesinleşmesinden sonra ise, işverenin prim borcunun yerine getirilip getirilmediğine bakılmadan kararın Kurum tarafından infazı ve sigortalının hizmet döküm cetvelinin mahkeme kararına göre yeniden tescili gerekmektedir²⁰⁴.

3.Davanın Reddi

Tespit talebi içerir davanın reddi halinde verilecek hükmü menfi tespit niteliğinde olacaktır²⁰⁵. Hizmet tespiti davalarında yürütülen muhakeme sürecinde, dosyaya celp edilen tüm bilgi ve belgeler ile tanık ifadelerinden, davacının dava konusu dönemde davalı işyerinde çalışmadığı açık bir şekilde anlaşılıyorsa davanın reddine karar verilecektir. Bu yönde tesis edilen hüküm, çalışma olgusunun bulunmadığı gerekçesine dayalı olduğundan, aynı zamanda menfi – olumsuz tespit hükmü niteliğini de koruyacaktır²⁰⁶.

Kanaatimizce, hizmet tespit davalarında verilen davanın reddine ilişkin tüm kararlar, çalışma olgusunun bulunmadığından kaynaklı menfi tespit hükmü içermemektedir. Zira, bazı durumlarda davacı işçi gerçekten de davalı işyerinde çalışmış olmakla birlikte dönem bordrolarının bulunmaması, komşu işyeri tanığının tespit edilememesi ve diğer ispat vasıtalarından da bu durumun açıkça anlaşılamaması nedeniyle, fiili çalışma olgusunun yeterli ve kanaat verici delillerle ispatlanamamasından ötürü de dava reddedilmiş olabilir. Bu halde tesis edilecek gerekçeli kararda, davacının dava konusu dönemde fiilen davalı

²⁰³**SÜMER**, Haluk Hadi, Sosyal Güvenlik Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.106.

²⁰⁴**ÖZTÜRK**, Meltem, Hizmet Tespit Kararlarının İnfazında Prim Ödeme Şartı, Legal Yayınevi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, Sayı: 28, 2010, Prim Ödeme, s.1358 vd.

²⁰⁵**PEKCANİTEZ**, Pekcanitez Usûl, s.983; **ERCAN**, s.199.

²⁰⁶**KURU**, İstinaf, s.208.

işyerinde çalışmadığının tespit edilmesinden ziyade çalışma olgusunun ispatlanamaması belirtilerek dava reddedilecektir.

Bununla birlikte, HMK'nın 307. maddesinde düzenlenen davadan feragat müessesini incelemekte fayda vardır. Buna göre, davacının talep neticesinden vazgeçmesine feragat denir.

Davadan feragat edebilmenin ilkesel dayanağı, aksine ilişkin herhangi bir yasal düzenleme olmadıkça, kimsenin kendi lehine olan davayı açmaya zorlanamayacağına ilişkin tasarruf ilkesidir(HMK m. 24/2). Bu nedenle, tasarruf ilkesinin geçerli olduğu uyuşmazlıklarda davadan feragat edebilmek de mümkündür²⁰⁷.

Davacı tarafça şarta bağlı olarak davadan feragat edilemez²⁰⁸. Zira, şarta bağlı olarak ileri sürülen feragat beyanı, karşı tarafa iletilen bir sulh teklifi niteliğindedir²⁰⁹.

Tek taraflı irade beyanı niteliğinde olan feragatte, karşı tarafın ya da mahkemenin herhangi bir kabulü aranmaz. Davayı kabul de olduğu gibi feragat beyanı da dilekçe ile yapılabileceği gibi yargılama esnasında sözlü olarak da yapılabilir²¹⁰. Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadına göre, feragat beyanı ile birlikte dava sona ermektedir²¹¹.

Davadan feragat edilmesi üzerine davanın reddine karar verilir²¹². Yargıtay HGK'nın eski tarihli bir kararında, feragat halinde davanın görülmesinin mümkün olmadığı ve davanın reddine karar verilmesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir²¹³.

---

²⁰⁷KURU, Cilt: IV, s.3544; ERCAN, s.376; BUDAK/KARAASLAN, s.299.

²⁰⁸PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.553; ERCAN, s.374.

²⁰⁹KURU, Cilt: IV, s.3584; ERCAN, s.374.

²¹⁰KURU, Cilt: IV, s.3606; BUDAK/KARAASLAN, s.298.

²¹¹Y.HGK'nın 09/11/1968 tarihli ve 6/56739 sayılı ilamı.

²¹²KURU, Cilt: IV, s.3618; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.507.

²¹³Y.HGK'nın 16/05/1956 tarihli ve 47/45 sayılı ilamı.

Davayı kabulde olduğu gibi davadan feragat de maddi anlamda kesin hüküm niteliği teşkil etmektedir²¹⁴. HMK'nın 114/1,i maddesine göre kesin hüküm, davanın görülmesine engel ve her aşamada re'sen gözetilebilecek nitelikte olan olumsuz bir dava şartıdır²¹⁵.

Her ne kadar, Yüksek Mahkemece eski tarihli kararlarda hizmet tespiti davalarından feragatin mümkün olduğu²¹⁶ belirtilmiş ise de, güncel içtihatlarda, davadan feragat edilmesi ile birlikte feragat konusu olan hakkın tümüyle ortadan kalkması ve kesin hüküm nedeniyle yeniden dava konusu yapılamaması ile kişinin sosyal güvenlik hakkından vazgeçmesinin mümkün olmaması nedenleriyle kamu düzenine ilişkin olan hizmet tespiti davasından feragat mümkün değildir²¹⁷.

Davadan feragat edilmesi halinde, davacıya bu beyanı açıklatılmalı, davadan feragat veya vazgeçme beyanından, HMK'nın 123. maddesi uyarınca ileride dava açma hakkını saklı tutarak ve karşı tarafın muvafakatine bağlı olarak davasını geri alıp almadığının mı, yoksa HMK'nın 150 veya 320. maddeleri uyarınca davayı takip edip etmediğinin mi kastedildiği açıklığa kavuşturulmalıdır²¹⁸.

Nitekim Y.10.HD'nin 05/10/2022 tarihli ve 2022/5621 E. – 2022/11839 K. sayılı ilamında; *“Kişilerin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının bu statünün oluşumundaki rolü, yenilik doğurucu ve iradi bir durum değil, kanun gereği kendiliğinden oluşan statüyü belirlemekten ibarettir. Dolayısıyla, sosyal güvenlik hakkından HMK. 307. (HUMK. 91.) maddesi kapsamında feragat olanaksızdır ve açılan sigortalılığın ve sigortalı hizmetlerin tespitine ilişkin davadan da vazgeçilemez. Davacı ancak, HMK. 123. maddesinde düzenlenen*

²¹⁴KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.507-508; BUDAK/KARAASLAN, s.299.

²¹⁵PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.493.

²¹⁶ÇAKMAK, s.108; Y.10.HD'nin 17/03/1988 tarihli ve 1988/551 E. - 1988/1656 K. sayılı ilamı.

²¹⁷Y.10.HD'nin 14/06/2023 tarihli ve 2023/3878 E. - 2023/6849 K. sayılı ilamı; Davadan feragat edilmesi halinde, kişinin sosyal güvenlik hakkında feragat edememesi de gözetilerek kesin hüküm teşkil etmeyecek şekilde davanın reddine karar verilmesi gerektiğine dair bkz. GÜZEL/OKUR/CANIKLIOĞLU, s.312.

²¹⁸Y.10.HD'nin 27/04/2022 tarihli ve 2022/3994 E. - 2022/6495 K. sayılı ilamı.

hakkını kullanabilir ve ileride yeniden dava açabilme hakkını saklı tutarak, davalının rızası ile davanın takibinden vazgeçebilir veya HMK. 150. maddesi hükmü gereğince davayı takip etmeyerek yenileninceye kadar dosyanın işlemde kaldırılması ve giderek davanın açılmamış sayılması sonucunu elde edebilir.

Bu nedenle; inceleme konusu davada mahkemece, davadan vazgeçilemeyeceği davacı vekiline bildirilmeli, feragat beyanının Hukuk Muhakemeleri Kanunu' nun 123 veya 150. maddelerinde düzenlenen haklardan birinin kullanımı niteliğinde olup olmadığı kendisine sorulmak suretiyle belirlenmeli, beyanın anılan anlamlarda kullanıldığı saptandığı takdirde duruma göre 123 veya 150. maddesinde öngörülen usul işletilmeli, aksi durumda ise, elde edilecek sonuca göre dava konusu istem hakkında karar verilmelidir.” denilerek, hizmet tespiti talepli davada feragat beyanının ileri sürülmesi halinde yapılması gereken işlem detaylıca izah edilmiştir.

II-DAVANIN KONUSUZ KALMASI VE AÇILMAMIŞ SAYILMASI

1.Davanın Konusuz Kalması

Davacı tarafça hüküm altına alınması talep edilen şey davanın konusunu oluşturur. Bu nedenle, hukuksal himaye talep edilen şeyin ortadan kalkması veya uyuşmazlık olmaktan çıkması halinde dava konusuz kalacaktır²¹⁹.

Davanın konusuz kalması halinde mahkemece esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar vermek gerekir. Bununla birlikte, yargılama gideri ve vekâlet ücretinin takdiri yönünden yargılamaya devam edilerek tarafların haklılık durumu tespit edilmelidir²²⁰.

Hizmet tespiti davası devam ederken davacının ölmesi halinde hak sahiplerinin davaya devam etmesi olanaklıdır. Ancak hak sahiplerinin birden çok kişi olması halinde zorunlu dava arkadaşı olarak davayı takip etmeleri gerektiği unutulmamalıdır. Hak sahibi olan herhangi bir kimsenin bulunmaması halinde ise davaya devam edilemeyeceğinden davanın konusuz kalması gündeme gelecektir.

Kurumun denetimle görevli elemanlarınca, hizmet tespitine konu döneme ilişkin olarak fiili çalışma olgusunun tespit edilmesi ve bunun üzerine Kurum tarafından resen işlem yapılarak, davacının güncel hizmet döküm cetvelinde tespiti konu edilen hizmet süresine ilişkin ek bildirim yapılması halinde de, davanın konusuz kalması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir²²¹.

Nitekim, Y.10.HD.'nin 31/05/2023 tarihli ve 2023/2445 E. – 2023/6170K. sayılı ilamında “...”*...dava devam ederken işveren tarafından davacının talep ettiği ücret üzerinden bildirimlerinin yapılarak buna ilişkin evrakların kuruma verildiği, söz konusu ücrete yönelik ek bildirimlerin davacının hizmet cetveline işlendiği, davacının dava konusu olan talebi bakımından davanın konusuz kaldığı, davacının dava açmakta haklı olduğu ve*

²¹⁹PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.296; ERCAN, s.382.

²²⁰KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.453; ERCAN, s.382.

²²¹Y.10.HD'nin 13/06/2023 tarihli ve 2023/2998 E. - 2023/6745 K. sayılı ilamı.

davalıların yargılama gideri ile vekalet ücretinden sorumlu olduğu anlaşıldığından mahkemenin maddi vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı" gerekçesi ile davalı Kurum vekilinin istinaf isteminin esastan reddine karar verilmiştir...

Temyizen incelenen karar, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre usul ve kanuna uygun olup davalı Kurum vekili tarafından temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir..." denilerek, ek bildirim neticesinde kurum kayıtlarının düzeltilmesi nedeniyle davanın konusuz kalması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesinin isabetli olduğu ifade edilmiştir.

Buraya kadar açıklananlara ek olarak, HMK'nın 313. vd. maddelerinde düzenlenen sulh müessesini incelemekte fayda vardır. Davada yer alan tarafların, aralarında anlaşarak uyuşmazlığı sonuçlandırmalarına sulh denir²²². Bu yönüyle kısmen feragat ve kısmen kabul beyanı içermektedir²²³.

Hukuki olarak akit niteliğinde olduğundan²²⁴ yalnızca taraflar arasında yapılabilir. Vekâletnamede buna ilişkin olarak özel yetki bulunması halinde ise vekil aracılığıyla da gerçekleştirilebilir²²⁵.

Feragat ve kabulden farklı olarak sulh şarta bağlı olarak gerçekleştirilebilir²²⁶. Kural olarak, sulh sözleşmesi gözetilerek tesis edilen hüküm maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşır²²⁷. Ancak, taraflar arasında

---

²²²PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES, Medeni Usul, s.557; BUDAK/KARAASLAN, s.300.

²²³KONURALP, Haluk, Medeni Usul Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2006, s.124; ERCAN, s.380

²²⁴Y.HGK'nın 13/02/1973 tarihli ve 1973/537 E. - 1973/1201 K. sayılı ilamı.

²²⁵KURU/ARSLAN/YILMAZ, s.513; ERCAN, s.380.

²²⁶KONURALP, s.125; BUDAK/KARAASLAN, s.300.

²²⁷KONURALP, s.125; ERCAN, s.381; BUDAK/KARAASLAN, s.301.

akdedilen sulh sözleşmesinden davanın konusuz kaldığı anlaşılıyorsa konusuz kalan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilebilir.

Tıpkı davadan feragat ve davayı kabul müesseselerinde olduğu gibi, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği uyuşmazlıklarda sulh sözleşmesi düzenlenebilir²²⁸. Bu nedenle, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı ve kamu düzenine ilişkin olan hizmet tespiti davalarında sulh sözleşmesinin hazırlanamayacağı, hazırlanmış ise geçerli olmayacağı düşünülmektedir.

2.Davanın Açılmamış Sayılması

Bilindiği üzere, basit yargılama usulüne tabi davalarda, işlemden kaldırılmasına karar verilmiş olan dosya, yenilenmesinden sonra takipsiz bırakılırsa, dava açılmamış sayılır(HMK m.320/4). Yukarıda izah edildiği üzere, hizmet tespiti davalarında davadan feragat mümkün olmamakla birlikte davanın takipsiz bırakılması mümkündür.

Bu nedenle, taraflarca takipsiz bırakılması nedeniyle işlemden kaldırılan dosya üç aylık yasal süre içerisinde yenilenmez (HMK m.150/4) veya ikinci kez takipsiz bırakılırsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilecektir.

Y.10.HD.'nin 05/10/2022 tarihli ve 2022/5572 E. – 2022/11836 K. sayılı ilamında; “...*Hukuk Muhakemeleri Kanununun "hukuki dinlenilme" başlıklı 27'nci maddesi, T.C. Anayasası'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36'ncı maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkına ilişkin 6'ncı maddesi nazara alındığında davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler...*

6100 sayılı HMK'nın uygulama alanını, adli yargı ilk derece hukuk mahkemeleri ve bölge adliye mahkemeleri hukuk dairelerinde tutulacak kayıtlar ile yazı işleri hizmetlerinin yürütülmesi ve bu işlemlerde UYAP'ın kullanılmasına dair usul ve esasları düzenlemek amacıyla çıkartılan Hukuk Muhakemeleri

---

²²⁸Y.11.HD'nin 26/12/2022 tarihli ve 2021/8610 E. - 2022/9437 K. sayılı ilamı.

Kanunu Yönetmeliğinin 52. maddesi gereğince tebligat işlemleri 7201 sayılı Tebligat Kanunu ile Tebligat Kanunu uyarınca çıkarılan yönetmeliklere göre fiziki ya da elektronik ortamda yapılacaktır. Elektronik tebligat usulünün düzenlendiği Tebligat Kanunu'nun 7/A maddesindeki düzenleme ve Elektronik Tebligat Yönetmeliği hükümleri de dâhil olmak üzere, Tebligat Kanunu ve çıkarılan Tebligat yönetmeliği hükümleri incelendiğinde; duruşma gününün UYAP'tan öğrenilmesi usulünün uygulanabileceğine yönelik bir düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir.

Belirtilen açıklamalar ışığında somut olaya dönüldüğünde, davanın açılmamış sayılmasına dair karar verilmesinden önce davacının duruşma gününü uyap üzerinden öğrenmesine dair karar verilmesi hususu, usulüne uygun bir tebliğ mahiyetinde olmadığı için hüküm yerinde görülmemiştir...” denilerek, mazeret talebinin kabulü halinde duruşma günün UYAP sistemi üzerinden öğrenilmesine karar verilmesinin hatalı olması nedeniyle sırf bu gerekçeyle duruşmaya katılımın olmaması halinde dosyanın işlemiden kaldırılamayacağı ve davanın açılmamış sayılmasına karar verilmeyeceği belirtilmiştir.

SONUÇ

Uyuşmazlık kavramını tanımlarken “çözüme muhtaç sorun” ön kabulüyle hareket etmek, çözüm odaklı muhakeme faaliyetinde bulunmak ve çözümün de usul ve yasaya uygun olarak tesis edilmiş karar ile olabileceğini düşünmek olağandır. Ancak davanın ikame edilmesiyle başlayan ve hükmün kesinleşerek infaz edilmesine kadar devam eden muhakeme süreci neticesinde; sağlıklı, adil ve hakkaniyetli bir çözüme ulaşılması için usul ve esasa dair bir takım gereklilikler olduğu unutulmamalıdır. Nitekim, bir kararın hukuka uygunluğunun denetimi, yasa ve içtihatlarla uygunluğu ile yapılmaktadır.

Hukuk yargılamalarının önemli bir bölümünde re’sen araştırma ilkesinin uygulanmaması nedeniyle, uyuşmazlık sonucu verilen karar ile elde edilen çözüm hukuki olmakla birlikte her durumda vicdani olmayabilir. Zira ispat sorununun giderilmesi genellikle taraflara bırakıldığından, taraflarca iddia olunan vakıanın ispatı için ileri sürülmesi gereken delillerin Yasada öngörülen süre içerisinde ileri sürülmemesi veya bildirilen delilin (senetle ispat kuralı gibi) bir takım yasal zorunluluklara uygun olmaması nedeniyle değerlendirilmeye alınmaması gibi durumlarda ilgili tarafça ileri sürülen iddia ve vakıa yerinde olsa da hukuk âleminde itibar edilmesi olanaksız durumda kalacaktır.

Tam da bu noktada, “görünürdeki gerçeklik” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, dosyada mevcut delillere göre ispatlanamayan iddianın aslında yerinde olması bir anlam ifade etmeyecek, muhakeme sürecini yürüten hâkimin dosyaya yansıyan delillere göre gerçekliğin görünür olduğunu tespit edebilmesi önem kazanacaktır.

Unutulmamalıdır ki, hukuk uyuşmazlıklarında esas itibarıyla iki sorunun çözülmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki hukuki sorun; ikincisi ise maddi sorundur. Hukuki sorunun çözümü hâkime aittir. Uyuşmazlığa uygulanacak hukuk normlarının doğru bir şekilde tespit edilmesi hâkimin hukuk bilgisiyle yerine getirilmelidir. İddia edilen vakıanın gerçekliğine yönelik maddi sorunun çözümünde ise ispat sorunu önem kazanmaktadır. Bu durumda, taraflarca iddia olunan vakıaların ispatı için celp edilen delillerin takdiri ve ispat sorunun giderilip giderilmediği yine hâkim tarafından yerine getirilecektir.

Bu genel açıklamalardan sonra, çalışmamızın konusunu teşkil eden hizmet tespiti davasının öneminden bahsetmek gerekmektedir. Bu tür davalar, iş ve çalışma barışının korunması, kişilerin fiili duruma uygun olarak Anayasal sosyal güvenlik haklarına kavuşmasının sağlanması, Kurumun malî dengesinin korunması gibi birtakım kamusal gerekçeler nedeniyle kamu düzenine ilişkin dava niteliğinde olup; bu yönüyle, esas itibarıyla hukuk yargılaması olmasına karşın, taraflarca getirilme yerine re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı bir muhakeme sürecini barındırır.

Bu davalarda verilen hüküm neticesinde, bir yandan çalışma barışının korunmasının sağlanması ve kişilerin sosyal güvenlik haklarına ulaşması sağlanmakta, bir yandan da Kurum kayıtlarının gerçeğe uygun olarak düzenlenmesi hedeflenmektedir.

Gerek öğretide gerek ise de Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihatlarında, hizmet tespitine yönelik davaların kamusal niteliğinin ağır basması nedeniyle diğer hukuk yargılamalarında bir takım farklılıklar içerdiği kabul edilmektedir.

Nitekim, hukuk yargılamalarının bir çoğunda tartışmasız olarak uygulanan ve dahi kanunda açıkça yer alan (feragat-kabul-sulh kurumunun tarafların davaya son veren iradi işlemi olduğu, kural olarak hukuk muhakemesinde re'sen araştırma ilkesinin uygulanamayacağı vb. gibi) bazı düzenlemelerin bu davalarda uygulanma olanağı olmadığı konusunda şüphe bulunmamaktadır.

Çalışmamızda esasen, Yargıtay kararları ışığında hizmet tespiti davalarında ispat sorunu irdelenmekle birlikte usuli bir süreci barındıran muhakeme faaliyetine ilişkin genel hukuk kurallarına da oldukça yer verilmiştir. Zira usulü, esastan bağımsız düşünmek olanaksızdır. Bu nedenle, gerek usul gerek ise esas yönünden ispat sorunu ele alınmış, Yüksek Mahkeme'nin ve doktrinin konuya yaklaşımı değerlendirilmiştir.

Ancak bu davaların niteliği gözetilerek Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 06/05/2016 tarih, 2015/1 Esas ve 2016/1 Karar sayılı ilamında *"...Her şeyden önce "yargılamanın uzaması" hakkın ihlaline gerekçe yapılamaz. Hak hıza feda edilemez. Elbette ki, "usul ekonomisi" ve "hızlı adalet" evrensel ilkelerdendir. Fakat şurası da unutulmamalıdır; Belirtilen ilkeler usul*

kurallarıdır. Usulün varlık nedeni de esasa hizmet etmektir. Usul kuralları, en hızlı, en kolay ve en ucuz şekilde, hakkın hak edenin eline verilmesi ve hakkın yerine ulaşması için gerekli araçları ve yöntemleri belirlemektedir. Dolayısıyla usul kuralları, varlık nedenini ortadan kaldıracak şekilde kullanılamayacağı gibi, bu şekilde de yorumlanamaz. Diğer bir deyişle "usul esastan önce gelir ve fakat esas usule feda edilemez" yahut "esas usule boğdurulamaz"..." denildiğinden, esasın sağlıklı bir şekilde çözümüne yarayan usul kurallarına boğularak esastan uzaklaşmamak gerektiği de unutulmamalıdır.

Bu nedenle, usul ve esasa yönelik kuralların uygulanmasında kümülatif bir yaklaşım benimsenerek ve hizmet tespiti davaların kamusal niteliği gözetilerek esasın sağlıklı bir şekilde çözüme kavuşturulması adına, usul kurallarında yer alan (tarafarca getirilme ilkesi, taleple bağlılık ilkesi, davaya son veren taraf işlemleri gibi) bir takım yasal düzenlemelerin bu tip uyuşmazlıklarda tümüyle uygulanmasının beklenemeyeceği düşünülmektedir.

Bu kabulden hareketle çalışmamızda, bu davaların kamu düzenine ilişkin olmasına yönelik özelliği odak noktasına alınarak, Yüksek Mahkeme'nin bu davaların ispatında izlenmesi gereken yolların ne olduğuna ilişkin içtihatları gösterilmek suretiyle açıklama yapılmış; özellikle uygulamada en çok karşılaşılan sorunlara değinilerek, öğretide kesin ve takdiri delil başlığı altında ayrımı yapılan delillerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği ve ispatın sağlanmasında taraflar ile yargılamayı yürüten hâkime düşen görevler üzerinde durulmuştur.

Özetle, taraflarca bildirilen ve re'sen celbi gereken tüm delillerin, konuya ilişkin yasal mevzuat, Yüksek Mahkeme'nin yerleşik içtihadı ve doktrinde yer alan hâkim görüşe uygun olarak toplanması gerekmektedir. Nitekim, yargılamanın sağlıklı bir biçimde yürütüldüğü ve delillerin usulüne uygun olarak toplandığı bir davada verilen hükme ilişkin gerekçenin, gerek kanun yolu denetimine açık olması gerek ise adil ve hakkaniyetli netice doğurması kaçınılmaz olacaktır.

Sonuç olarak, HMK'da öngörülen ve toplanması mümkün olan tüm yasal deliller bu davalarda da kullanılabilmeyle birlikte, özellikle yazılı delile erişim imkânının kısıtlı olması ve ülkemizdeki sigortasız – kayıt dışı istihdama yönelik

uygulama gereği tanık delili diğer delillere nazaran ön plana çıktığı görölmekle birlikte, yargıda hedef süre uygulaması, usul ekonomisi ilkesi ve adil yargılanma hakkı gereği, bu tip davalarda yürütölen yargılamalar sırasında, konuya ilişkin yasal mevzuat ve Yüksek Mahkeme'nin yerleşik uygulamaları ile doktrin nazara alınarak delillerin toplanması, iddia ve vakıaların ispatında adil ve hakkaniyetli bir sonuca ulaşabilmek için son derece önem arz ettiği kanaat edinilmiştir.

KAYNAKÇA

- **AKIN**, Levent, Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısının Kişiler Açısından Kapsamında Yeni Gelişmeler, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt:1, Sayı:8, 2006.
Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71781/1155049>
- **ALGAN**, Bülent, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007
- **ANSAY**, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usûlleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1960.
- **ARAP**, Erdal, Hizmet Tespit Davaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- **ARSLAN**, Ramazan, **YILMAZ** Ejder, **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- **ARSLANOĞLU**, Mehmet Anıl, İş Hukukunda Esneklik Temelli Üçlü Sözleşmesel İlişkiler, Legal Yayınevi, İstanbul 2005.
- **ASLANKÖYLÜ**, Resul, En Son Değişikliklerle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi Cilt II, Bilge Yayıncılık, Ankara 2017.
- **ATALI**, Murat, Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Özel Sayı, 2014.
Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46919/588482>
- **ATALI**, Murat, **ERMENEK**, İbrahim, **ERDOĞAN**, Ersin, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- **BALCI**, Mesut, **YILMAZ**, Halil, Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- **BAŞTERZİ**, Fatma, Yaşlılık Sigortası, TİSK Yayınevi, Ankara 2006.
- **BELCİ**, Ozancan, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Hizmet Tespiti Davaları, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2019.

- **BELGESAY**, Mustafa Reşit, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi I, Teoriler, İsbat Teorisi, Hukuk ve Ceza Usulünde Deliller, 3. Cilt, 3.Basım, Şaka Matbaası, İstanbul 1959.
- **BERKİN**, Necmettin, Medenî Usûl Hukuku Esasları, Hamle Matbaası, İstanbul 1969. (Esas)
- **BERKİN**, Necmettin, Tatbikatçılara Medenî Usûl Hukuku Rehberi, Filiz Kitabevi, İstanbul 1981. (Rehber)
- **BEYLEM**, Mahmut, Sigortalılık Tespit Davaları, Karahan Kitabevi, Adana 2018.
- **BİLGİLİ**, Abbas, Hizmet Tespiti Davaları, Karahan Kitabevi, Adana 2011.
- **BOZKURT**, H.Argun, İş Yargılaması Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- **BUDAK**, Ali Cem, **KARAASLAN**, Varol, Medeni Usul Hukuku, 2.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- **BULUT**, Mehmet, Hizmet Tespit Davaları, Bilge Yayınevi, Ankara 2016.
- **CANBOLAT**, Talat, Türk İş Hukukunda Asıl İşveren – Alt İşveren İlişkileri, Kazancı Yayıncılık, İstanbul 1992.
- **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Avrupa Sosyal Şartı Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Legal Yayınevi, İstanbul 2011. (Avrupa Sosyal Şartı)
- **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, 5510 sayılı Kanuna Göre Bağımsız Çalışan Avukatların Sosyal Güvenliği, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, Beta Yayıncılık, Cilt II, 2010. (Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan)
- **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, İtibari Hizmet Süresine İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı ve Yaşanan Gelişmeler, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı:8, 2017. (Anayasa Mahkemesi)
Erişim:<https://sicil.mess.org.tr/Media/Uploads/sicil08-127-139.pdf>
- **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, Türk İş Hukukunda Üçlü İlişkiler, Geçici (Ödünç) İş İlişkisinin Tarafları Açısından Hukuki Sonuçları, Legal Vefa

Toplantıları (II), Prof. Dr. Nuri Çelik'e Saygı, Legal Yayınevi, İstanbul 2008. (Prof. Dr. Nuri Çelik'e Saygı)

- **CANİKLİOĞLU**, Nurşen, **ÖZKARACA**, Ercüment, Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sigortalılığı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 74. Sayı.

Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/29863/322724>

- **CENTEL**, Tankut, Genel Sosyal Sigorta Hükümleri Açısından Yargıtayın 1990 yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, İstanbul 1991.
- **CUHRUK**, Mahmut, **ÇOLAKOĞLU**, H. Servet, **BÜKEY**, A. Avni, Sosyal Sigortalar, Kanun Şerh İçtihat, Olgaç Matbaacılık, Ankara 1977.
- **ÇAKMAK**, İhsan, Hizmet Tespit Davaları, Adalet Yayınevi, Ankara 2005.
- **ÇANKAYA**, Osman Güven, **ÇİL** Şahin, İş Hukukunda Üçlü İlişkiler, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.
- **ÇENBERCİ**, Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaası, Ankara 1985.
- **ÇOLAK**, Mücahit, İslam Muhakeme Hukukunda Şahitlik ve Hükümleri, EÜSBED, 2016.

Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/263262>

- **DEMİR**, Fevzi, En Son Yargıtay Kararları Işığında İş Hukuku Ve Uygulaması, Cilt: 4, Birleşik Matbaacılık, İzmir 2005.
- **DUMAN**, Barış, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Hizmetlerin Tespiti, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.
- **ERCAN**, İsmail, İstinaf Sistemine Göre Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Oğul Matbaacılık, İstanbul 2016.
- **ERMUMCU**, Senem, Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Hizmet Tespitinde Prime Esas Kazançların İspatı, Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 69, 2021.

Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71778>

- **EPÖZDEMİR**, Rezan, Taraf Ehliyeti, Adalet Yayınevi, Ankara 2017

- **ERBAŞ**, Coşkun, Hizmet Akdiyle Çalışanların Sosyal Sigortalar Kurumuna Bildirilmeyen Sürelerine İlişkin Tespit Davaları ve Yargılama Süreci, Kamu-İş Dergisi, Cilt:7, Sayı:3, 2004. Erişim:<https://www.tuhis.org.tr/pdf/7319.pdf>
- **ERTÜRK**, Şükran, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri 2016, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- **GÖRGÜN**, Şanal, **BÖRÜ**, Levent, **KODAKOĞLU**, Mehmet, Medenî Usul Hukuku, 10. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- **GÜNAY**, Cevdet İlhan, İş Davaları, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.
- **GÜZEL**, Ali, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1999 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin 1999 Kararlarının Değerlendirilmesi, Türk Milli Komitesi Yayını, İstanbul 2001.
- **GÜZEL**, Ali, **OKUR**, Ali Rıza, **CANIKLIOĞLU**, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2021.
- **KONURALP**, Haluk, Medeni Usul Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2006.
- **KORKUSUZ**, Mehmet Refik, **UĞUR**, Suat, Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2015.
- **KURU**, Baki, Dava Şartları (Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan), Ankara 1964. (Dava şartları)
- **KURU**, Baki, İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası, Yetkin Yayınları, Ankara 2003. (İcra ve İflas Hukuku)
- **KURU**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt: I, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001. (Cilt: I)
- **KURU**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt: III, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001. (Cilt: III)
- **KURU**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt: IV, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001. (Cilt: IV)

- **KURU**, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, Legal Yayınevi, İstanbul 2016. (İstinaf)
- **KURU**, Baki, **ARSLAN** Ramazan, **YILMAZ** Ejder, Medeni Usul Hukuku, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- **MANAV**, Eda, Alman Ve Türk İş Ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Bilirkişilik Uygulamalarının Karşılaştırılması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 119, 2015. Erişim: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-119-1502>
- **OKUR**, Ali Rıza, Sosyal Sigortalar Hukukunun Genel Hükümleri ve Primler Açısından Yargıtayın 2001 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul 2002.
- **ÖZEKES**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Bakımından Hizmet Tespiti ve İşçilik Haklarına İlişkin Davaların Birlikte Açılması (Karar İncelemesi), Legal İSGHD, 2004/4.
- **ÖZTÜRK**, Meltem, Hizmet Akdine Dayanan Sosyal Sigorta İlişkisinin Dava Yoluyla Tespiti, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2010. (Hizmet Akdi)
- **ÖZTÜRK**, Meltem, Hizmet Tespit Kararlarının İnfazında Prim Ödeme Şartı, Legal Yayınevi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, Sayı: 28, 2010. (Prim Ödeme)
- **PEKCANITEZ**, Hakan, Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- **PEKCANITEZ**, Hakan, **ATALAY**, Oğuz, **ÖZEKES** Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2008. (Medeni Usul)
- **PEKCANITEZ**, Hakan, **ATALAY**, Oğuz, **ÖZEKES** Muhammet, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 9. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2021. (Ders Kitabı)
- **ŞAKAR**, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, Beta Yayınevi, İstanbul 2017. (Sosyal Sigorta)
- **ŞAKAR**, Müjdat, Sosyal Sigorta Türleri Açısından Yargıtayın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, İstanbul 1993. (Yargıtay)

- **SARAÇ**, Coşkun, 5510 Sayılı Yasada Sigortalı Hizmetlerin Hükmen Tespiti, Prof. Dr. Tankut Centel'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 2011.
- **SÖZER**, Ali Nazım, İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015. (Sosyal Sigorta)
- **SÖZER**, Ali Nazım, İtibari Hizmet Müessesesi ve İtibari Hizmetle İlgili Bazı Uygulama Sorunları, Çimento İşveren, C.12, S.3, Mayıs 1998. (İtibari Hizmet)
- **SÖZER**, Ali Nazım, Sosyal Sigorta İlişkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1991. (Sigorta İlişkisi)
- **SÜMER**, Haluk Hadi, Sosyal Güvenlik Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.
- **TANRIVER**, Süha, Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilik Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 119, 2015. (Bilirkişilik)
Erişim: <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2015-119-1494>
- **TANRIVER**, Süha, Medeni Usûl Hukuku, Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara 2021. (Medeni Usûl)
- **TUNCAY**, Aziz Can, **EKMEKÇİ**, Ömer, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2019.
- **TUNCAY**, Aziz Can, **KUTSAL** Burcu Savaş, Toplu İş Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015.
- **TUNÇOMAĞ**, Kenan, Sosyal Sigortalar Kanununun Uygulanması Açısından İşverenin Yükümleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 38, Sayı: 1-4, İstanbul 1973.
- **ÜSTÜNDAĞ**, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, Cilt I-II, 7.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.
- **YILMAZ**, Ejder, Tespit Davası, Sicil İş Hukuku Dergisi, Sayı:26, 2012.
Erişim:https://www.mess.org.tr/media/files/6312_EX48J8XNUV26.pdf
- **YILMAZ**, Halil, Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Sözleşmesiyle Çalışanların Prime Esas Kazançlarının Tespiti, Türkiye Barolar Birliği

Dergisi, Sayı: 145, 2019.

Erişim: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/ViewPDF-sosyal-guvenlik-hukukunda-is-sozlesmesiyle-calisanlarin-prime-esas-kazanclarinin-tespiti-1890>

YARARLANILAN ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- <https://dergipark.org.tr>
- <https://www.tuhis.org.tr>
- <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>
- <https://www.mess.org.tr>
- <https://www.kazanci.com.tr>
- <https://www.resmigazete.gov.tr>